

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 14 april 1891, kl. 2 e. m.

*Konstitutionsutskottets memorial, angående fullbordad granskning
af de i statsrådet förda protokoll.*

Till konstitutionsutskottet hafva, på derom hos vederbörande gjord framställning, blifvit öfverlemnade de sedan sistlidne riksdags början och intill början af den innevarande i statsrådet förda protokoll, nemligen öfver:

justitiedepartementsärenden från och med den 24 januari 1890 till och med den 14 januari 1891;

justitieärenden från och med den 7 februari 1890 till och med den 14 januari 1891;

utrikesdepartementsärenden från och med den 24 januari 1890 till och med den 12 januari 1891;

landtförvarsdepartementsärenden från och med den 21 januari 1890 till och med den 14 januari 1891;

sjöförvarsdepartementsärenden från och med den 24 januari 1890 till och med den 12 januari 1891;

civildepartementsärenden från och med den 16 januari 1890 till och med den 14 januari 1891;

finansdepartementsärenden från och med den 24 januari 1890 till och med den 14 januari 1891; samt

ecklesiastikdepartementsärenden från och med den 24 januari 1890 till och med den 14 januari 1891.

På derom framställd begäran har derjemte till utskottet öfverlemnats *dels* de under år 1890 förda protokoll öfver ministeriella ärenden

angående förhandlingarne mellan Sverige och Spanien i anledning af 1889 års spritbeskattningslag i sistnämnda land, nemligen protokollen den 14 och den 28 april 1890 med till dessa protokoll hörande handlingar; *dels ock* den af Kongl. Maj:t efter i kommandoväg derom fattadt beslut genom generalorder den 31 december 1890 utfärdade »instruktion för inkallelse och samling af beväringen vid allmän mobilisering».

Vid den jemlikt grundlagarnes stadganden företagna och numera fullbordade granskningen af dessa protokoll

har anledning icke förekommit att mot någon ledamot af statsrådet tillämpa 106 § regeringsformen,

hwaremot utskottet

funnit följande efter föredragning af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, enligt hvad nedannämnda protokoll utvisa, afgjorda ärenden vara af beskaffenhet att böra jemlikt 107 § regeringsformen för Riksdagen anmälas.

1:o.

Protokollen öfver ecklesiastikärenden den 31 januari 1890, n:o 4, angående ändring i fastställd lönereglering för presterskapet i S:t Klara församling i Stockholm, och den 9 maj 1890, n:o 4, angående ändring i fastställd lönereglering för presterskapet i Jakobs och Johannes församling i Stockholm.

I skrifvelse den 6 juli 1857 gjorde Rikets Ständer hos Kongl. Maj:t framställning om förändring i det då gällande sättet för presterskapets aflöning, enär detta ansågs vara i flera afseenden mindre lämpligt och af beskaffenhet att löntagare och löngifvare emellan leda till tvister af störande inverkan på det förtroende och den sänja, som bör råda emellan lärare och åhörare. Rikets Ständer framhöllo dervid vigten af att presterskapets aflöning *för en längre framtid* ordnades på ett tillfredsställande och med hänsigt till hela riket ändamålsenligt sätt och antydde tillika den riktning, i hvilken förändringen borde verkställas. Med anledning af denna skrifvelse framlade Kongl. Maj:t uti

proposition af den 4 november 1859 till Rikets Ständers godkännande de grunder, som Kongl. Maj:t ansåg böra följas vid reglerandet af denna aflöning, och blefvo de sålunda föreslagna grunderna, enligt Rikets Ständers skrifvelse den 25 september 1860, af Rikets Ständer för deras del gillade, endast med vissa förändringar, som sedermera af Kongl. Maj:t godkändes.

I kongl. förordningen den 11 juli 1862 anbefaldes derefter, i enlighet med samma grunder, ett allmänt ordnande af presterskapets löneinkomster.

Denna kongl. förordning egde emellertid, enligt uttryckligt stadgande i densamma, icke tillämpning på Stockholms stad, och detta föranledde det allmänna kyrkomötet att i skrifvelse den 24 september 1868 anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes förordna, att de allmänna stadgandena för ordnandet af presterskapets löneinkomster måtte i tillämpliga delar varda gällande för Stockholms stads territoriella församlingar. Såsom grund för denna anhållan anföres i berörda skrifvelse bland annat, *dels* att berörda undantagsstadgande för Stockholm så mycket mindre torde böra kvarstå, som det för den i allmänhet stadgade förändringen åberopade skälet, nemligen det i många hänseenden mindre lämpliga uti sättet för presterskapets aflöning, torde kunna anses ega sin tillämpning i synnerhet på förhållandena i hufvudstaden, der presterskapets inom de territoriella församlingarne aflöning hufvudsakligast utginge i s. k. påskören, som hopsamlades genom kringsända böcker; *dels ock* att hvarken Kongl. Maj:ts ofvanberörda proposition af den 4 november 1859 eller Rikets Ständers skrifvelse den 6 juli 1857 och den 26 september 1860 med ett enda ord häntydde på nämnda undantagsstadgande för Stockholm. Med anledning af denna kyrkomötets skrifvelse fann derefter Kongl. Maj:t för godt att, »i öfverensstämmelse med de grunder, hvilka för regleringen af presterskapets i riket aflöning blifvit fastställda och genom nådiga förordningen den 11 juli 1862 kungjorda till efterrättelse i riket utom hufvudstaden», den 1 november 1872 utfärda förordning angående ordnande af presterskapets i de territoriella församlingarna i Stockholm aflöning.

Såväl kongl. förordningen den 11 juli 1862, angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster, som kongl. förordningen den 1 november 1872, angående ordnande af presterskapets i de territoriella församlingarne i Stockholm aflöning, hvilka således, enligt hvad af ofvanstående synes, på samma af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer gemensamt fastställda grunder.

Af dessa grunder -- hvilka, såsom ofvan antydts, återfinnas i

Rikets Ständers skrifvelse den 22 september 1860 — framgår, enligt utskottets åsigt, fullt tydligt, att verkställd reglering af presterskapets löneinkomster afsågs skola orubbad bestå under en tid af 50 år. Särskildt vill utskottet med afseende härå erinra om följande, bland de fastställda grunderna upptagna bestämmelser, nemligen:

att all tionde, vare sig tertial-, smör-, fisk- eller qvicktionde skulle utbytas mot bestämda afgifter, fastställda för en tid af femtio år;

att påskpenningar, jura stolæ, matskott, offer, dagsverken med flera smärre extra ordinarie afgifter skulle utbytas mot vissa, för samma tid som tiondeersättningen till beloppet bestämda utskylder; samt

att presterskapets löner skulle beräknas uti en eller flera af de räntepersedlar, som, enligt grunderna för ränteförenklingen, vore för hvarje län bestämda, dock att endast en mindre del finge beräknas i penningar. Persedlarne skulle utgå efter tioårig medelmarkegång, der ej deras levererande till större eller mindre del in natura kunde varda, med afseende på särskilda förhållanden medgifvet.

I enlighet med dessa bestämmelser hafva ock uti kongl. förordningen den 1 november 1872, af hvilken löneregleringsresolutionerna för Stockholms territoriella församlingar utgöra tillämpning i § 4 mom. 1 och i § 5 upptagits följande stadganden:

§ 4.

Mom. 1. Påskören eller påskpenningar, äfvensom jura stolæ och andra extra ordinarie afgifter utbytas mot bestämda afgifter för en tid af femtio år, räknad från den näst efter löneregleringens fastställelse inträffande första maj, oansedt tillämpning af löneregleringen ej då kan ske.

§ 5.

Presterskapets löner beräknas uti spanmål, hälften råg och hälften korn, och endast till en mindre del i penningar; skolande dock den i spanmål beräknade lönen debiteras och utgå i penningar till det belopp, som efter den inom Stockholms län före debiteringen senast bestämda tioåriga medelmarkegång mot spanmålslönen svarar.

Såsom af ofvannämnda protokoll öfver ecklesiastikärenden den 31 januari och den 9 maj 1890 inhemtas, fastställdes genom kongl. resolutionen den 18 december 1874 för presterskapet i S:t Klara församling i Stockholm och genom kongl. resolutionen den 30 december 1874 för presterskapet i Jakobs och Johannes församling dersammastädes löne-reglering att gälla under en tid af 50 år. Dervid förordnades bland annat *dels* att utaf de medel, som till presterskapets aflöning årligen borde af församlingarna utgöras, kyrkoherden skulle erhålla i S:t Klara församling 3,154 kubikfot, i Jakobs och Johannes församling 3,159 kubikfot spanmål jemte, lika i båda församlingarna, 2,375 kronor samt hvardera af församlingarnes komministrar 1,328 kubikfot spanmål, allt hälften råg och hälften korn, och 1,000 kronor, *dels* att de i spanmål bestämda lönemedlen skulle lösas efter tioårigt medelmarkegångspris för Stockholms län.

Då emellertid berörda spanmåls- och penningelöner, som vid regleringens verkställande i båda församlingarne beräknats motsvara sammanlagdt 9,500 kronor för kyrkoherde och 4,000 kronor för hvardera af komministrarne under de senare åren till följd af markegångsprisens fallande allt mer och mer understigit dessa belopp, anhöllo hos Kongl. Maj:t *dels* S:t Klara församling genom dess kyrkoråd, i enlighet med församlingens å kyrkostämma den 7 oktober 1889 fattade beslut, att det måtte varda bestämdt, att lösuingspriset för den i församlingens presterskaps löner ingående spanmål icke måtte beräknas lägre än det vid regleringens upprättande afsedda, eller två kronor 26 öre för hvarje kubikfot spanmål; *dels* Jakobs och Johannes församling genom dess kyrkoråd, i enlighet med församlingens å kyrkostämma den 20 januari 1890 fattade beslut, att i ofvannämnda resolution den 30 december 1874 måtte intagas följande stadgande: »Derest under något år de i spanmål bestämda lönemedlen skulle så nedgå, att lönesumman komme att understiga 9,500 kronor för kyrkoherden och 4,000 kronor för hvar och en af komministrarne, höjes det kontanta aflöningsbidraget, så att lönerna uppgå till nämnda belopp.»

De af berörda församlingar sålunda gjorda ansökuingar blefvo, såsom ofvan omnämnda protokoll öfver ecklesiastikärenden utvisa, af Kongl. Maj:t efter föredragning af chefen för ecklesiastikdepartementet på tillstyrkan af statsrådet bifallna, beträffande S:t Klara församling enligt beslut den 31 januari 1890, och beträffande Jakobs och Johannes församling enligt beslut den 9 maj 1890.

Kongl. Maj:ts berörda beslut innebära den ändring uti de för ifrågasvarande församlingar för en tid af 50 år fastställda löne-regleringar, att

hela den sammanlagda till presterskapet i dessa församlingar utgående lönen ej skulle kunna sjunka under det belopp, hvartill den beräknades vid regleringarnes uppgörande, äfven i händelse att lösningspriset för den i lönen ingående spanmålen skulle understiga det penningebelopp, som det dervid, enligt då använd beräkningsgrund, antogs motsvara.

Ofvan anförda § 5 i kongl. förordningen den 1 november 1872 visar emellertid otvetydigt, att den vid regleringarnes uppgörande verkställda beräkning af lönen ej kunnat hafva annan betydelse än såsom ledning vid bestämmandet af dels det kontanta lönebidraget, dels den kvantitet spanmål, som sedermera skulle i presterskapets löner ingå. Genom den i samma paragraf gifna föreskriften, att den i spanmål beräknade delen af lönen skulle debiteras och utgå i penningar till det belopp, som efter den inom Stockholms län före debiteringen senast bestämda tioåriga medelmarkegång svarade mot spanmålslönen, synes nemligen tydligt framgå, att afsigten varit, att den i presterskapets lön ingående spanmålens penningevärde och på grund deraf hela den sammanlagda lönen skulle kunna såväl stiga som sjunka i förhållande till det belopp, hvartill det vid regleringarnes uppgörande kunde hafva beräknats.

De af Kongl. Maj:t medgifna förändringarna uti berörda löne-regleringsresolutioner kunna för den skull ej anses förenliga med nyssnämnda stadgande i § 5 af kongl. förordningen den 1 november 1872. Då emellertid detta stadgande, enligt hvad ofvan visats, uttrycker en af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer för ordnandet af presterskapets i riket aflöning gemensamt fastställd grund, innebära dessa förändringar en afvikelse från hvad Kongl. Maj:t och Riksdag samfäldt beslutat; och då hade ock, enligt utskottets åsigt, för vidtagandet af desamma, Riksdagens medverkan erfordrats. Att samma förändringar faststälts efter ansökning af de församlingar, för hvilka ifrågavarande löne-regleringsresolutioner gälde, synes ej i någon mån kunna inverka på detta förhållande, då ej särskilda korporationers beslut kunna vara af betydelse i fråga om Konungens och Riksdagens inbördes magtställning.

På grund af hvad utskottet sålunda anført, och då, enligt utskottets förmenande, Kongl. Maj:ts ifrågavarande beslut lätt skulle kunna gifva anledning till att inom olika delar af landet en sträfvan uppstode att få de för presterskapets löneinkomster gällande regleringar på motsvarande sätt ändrade, och derigenom det af Rikets Ständer i skrifvelsen den 6 juli 1857 med presterskapets löne-reglering uttryckta syftemål att bereda »lärare och åhörare sins emellan trefnad, endrägt

och förtroende» säkerligen i hög grad skulle motverkas, har utskottet funnit sig böra för Riksdagen anmäla förevarande på föredragning af chefen för ecklesiastikdepartementet afgjorda ärende.

2:o.

Protokollet öfver ecklesiastikärenden den 6 juni 1890, n:o 11, angående besvär i mål rörande skyldighet för klockarne inom Östergarns pastorat att befordra presterskapets embetsförsändelser.

Enligt domkapitlets i Visby protokoll den 18 december 1889 hade klockarne inom Östergarns pastorat under åberopande af lagen angående upphörande af klockares brefbäringsskyldighet hos domkapitlet yrkat, att de måtte blifva befriade från att fortskaffa presternas inom pastoratet tidt och ofta förekommande s. k. tjenstebref, och att presterna måtte åläggas att fortskaffa sina försändelser enligt Kongl. Maj:ts förordning angående deras fribrefsrättighet. I resolution af ofvannämnda dag yttrade domkapitlet med anledning häraf: att då lagen angående upphörande af klockares brefbäringsskyldighet den 21 september 1888 stadgar, att hvad 24 kap. 32 § kyrkolagen innehåller, nemligen att klockare »skall bära kapitlets, prostens och kyrkoherdens bref till prosten, när de honom tillhandakomma, till nästa klockare» — skall upphöra att gälla, och nämnda lag således icke afser sådana expeditioner och embetsskrifvelser emellan pastor och komminister inom samma pastorat, hvarom här vore fråga och i afseende hvarå stadgan för kyrkobetjente inom Visby stift den 6 oktober 1886 § 23 föreskrifver, det klockare åligger, att mellan pastor och komminister inom samma pastorat fortskaffa sådana expeditioner och embetsskrifvelser, som genom vanlig postbefordran ej i vederbörlig tid kunna framkomma, domkapitlet fann det framställda yrkandet intet afseende kunna vinna.

Öfver detta domkapitlets beslut blefvo derefter besvär hos Kongl. Maj:t anförda, men fann Kongl. Maj:t, enligt ofvannämnda protokoll öfver ecklesiastikärenden den 6 juni 1890, efter ärendets föredragning af chefen för ecklesiastikdepartementet och på statsrådets hemställan ej skäl att uti domkapitlets resolution göra ändring.

Ifrågavarande af domkapitlet i Visby meddelade beslut, i hvilket Kongl. Maj:t sålunda ej funnit skäl göra ändring, synes grunda sig på den uppfattning af lagen den 21 september 1888, angående upphörande af klockares brefbäringsskyldighet, att denna afsett att upphäfva allenast den i kap. 24 § 32 kyrkolagen uttryckligen omnämnda skyldig-

heten för klockare att »bära kapitlets, prostens och kyrkoherdens bref till prosten, när de honom tillhandakomma, till nästa klockare», men att samma lag deremot ej afsåge den skyldighet för klockare att bära expeditioner och embetsskrifvelser mellan pastor och komminister inom *samma* pastorat, som kunde vara klockare ålagd i särskild af domkapitlet utfärdad stadga.

I kap. 24 § 32 kyrkolagen, som innehåller bestämmelser om klockares åligganden, stadgas i sista punkten: »i det öfriga hvad hans embete angår, så rättar han sig efter den förordning, som biskopen och konsistorium honom föreskrifva». Härigenom är således befogenhet gifven domkapitlet att meddela närmare föreskrifter om klockares skyldigheter. Dessa föreskrifter skola dock endast röra »hvad hans embete angår», och stadgandet innebär ej någon rätt för domkapitlet att genom utfärdad stadga utvidga området för de pligter, som åligga klockare, och derigenom pålägga klockare någon för lagen främmande skyldighet.

Det enda stadgande, som pålade klockare brefbäringsskyldighet, innehölls i kap. 24 § 32 kyrkolagen, och då detta numera genom lagen den 21 september 1888 upphört att gälla, finnes ej längre i lag någon föreskrift om dylikt åliggande för klockare. Vid sådant förhållande kan emellertid ifrågavarande skyldighet ej vidare anses angå klockares »embete», och för den skull kan ej heller, enligt utskottets åsigt, någon som helst brefbäringsskyldighet åläggas klockare genom af domkapitlet utfärdad stadga eller förordning.

Att med lagen den 21 september 1888 verkligen afsetts att befria klockare från *all* brefbäringsskyldighet framgår äfven af den förberedande behandlingen af densamma. Derunder förekom nemligen intet, som, enligt utskottets åsigt, gifver den minsta anledning att antaga, att efter borttagande af merberörda stadgande i kap. 24 § 32 någon brefbäringsskyldighet derefter skulle kunna åläggas klockare. Alla de skäl, som finnas anförda till förmån för den genom lagen den 24 september 1888 vidtagna ändringen, synas till sin fulla kraft gälla äfven ett befordrande af bref och embetsskrifvelser *inom* en viss församling.

På grund af hvad utskottet sålunda anför, och då en sådan tillämpning af lagen den 21 september 1888 angående upphörande af klockares brefbäringsskyldighet, som ofvan berörda resolution angifver, enligt utskottets åsigt, till väsentlig del skulle förhindra uppnåendet af det med nyssnämnda lag afsedda ändamål, har utskottet ansett sig böra för Riksdagen anmäla ifrågavarande ärende.

3:o.

Protokollet öfver ecklesiastikärenden den 10 oktober 1890, n:o 30, angående tillsättning af öfverbibliotekariebefattningen vid kongl. biblioteket.

Af ofvannämnda protokoll inhemtas, att chefen för ecklesiastikdepartementet efter att hafva tillkännagifvit, att af filosofie och juris doktor J. A. Thurgren ingifvits en skrift, i hvilken han anhållit att vid tjänstens tillsättande komma i nådig åtanke, hemställt, det täcktes Kongl. Maj:t i nåder utnämna f. d. kanslirådet, en af de aderton i svenska akademien, grefve Carl Johan Gustaf Snoilsky att vara öfverbibliotekarie vid kongl. biblioteket, samt att denna hemställan, hvaruti statsrådets öfrige ledamöter instämt, blifvit af Kongl. Maj:t gillad och bifallen.

Utskottet veterligen finnes icke någon föreskrift om, att ifrågasvarande befattning skall kungöras till ansökan ledig.

Enligt Kongl. Maj:ts förnyade nådiga reglemente för kongl. biblioteket den 9 november 1877 eger öfverbibliotekarien ensam beslutanderätt i alla frågor, som i biblioteket till afgörande förekomma och derjemte är honom, bland annat, särskildt ålagdt:

a) att hafva tillsyn öfver samtliga vid biblioteket anstälde ordinarie och extra ordinarie tjänstemän samt betjente, att leda och mellan tjänstemännen fördela de med afseende på bibliotekets ändamål nödiga arbeten, samt att vaka öfver dessas behöriga verkställande;

b) att utvidga och förkofra bibliotekets samlingar samt tillse att nyförvärfvade arbeten så fort ske kan göras för begagnande tillgängliga;

c) att, så vidt hans tid medgifver, jemte den allmänna ledningen af biblioteket, efter eget val deltaga i närmaste vården om någon del af bibliotekets samlingar;

d) att ombesörja bibliotekets officiella skriftvexling; samt

e) att inom januari månads utgång hvarje år afgifva underdånig berättelse om bibliotekets tillväxt under det förflutna året och om fortgången af tjänstemännens arbeten.

De åligganden, som tillkomma öfverbibliotekarien vid kongl. biblioteket, äro således af den omfattning och beskaffenhet, att, med den utveckling biblioteksväsendet numera uppnått, deras insigtsfulla och noggranna ombesörjande i ett bibliotek af det kongl. bibliotekets storlek, enligt utskottets åsigt, hos befattningens innehafvare utom

andra egenskaper ovilkorligen förutsätta en genom långvarig bibliotekstjänstgöring vunnen erfarenhet om de mångfaldiga och viktiga göromål, som med befattningen äro förenade.

Då emellertid grefve Snoilsky, då han utnämndes till öfverbibliotekarie, icke ens någon tid varit vid bibliotek anställd och följaktligen måste antagas hafva helt och hållet saknat den på praktisk erfarenhet grundade kännedom om biblioteksväsendets olika grenar, som nödvändigt bör fordras hos en öfverbibliotekarie vid kongl. biblioteket, egde han ej enligt utskottets åsigt, de för berörda befattning nödiga kvalifikationer och hade för den skull ej heller bort vid befattningens tillsättande ifrågakomma.

På grund häraf har utskottet ansett sig böra för Riksdagen anmäla förevarande ärende.

Stockholm den 9 april 1891.

På utskottets vägnar:

O. BERGIUS.

Reservationer:

Herrar *Bergius, Alin, Behm, friherre von Essen, Gilljam, von Strokirch, von Post* och *Gustaf Berg* hafva ansett omförmälda regeringsåtgärder icke vara af beskaffenhet att de bort föranleda utskottet att derom hos Riksdagen göra anmälan enligt 107 § regeringsformen.

Herr *Lindahl* har biträdt denna reservation beträffande det under punkten 3 omförmälda regeringsärende, hvarjemte herr *Lindahl* begärt få antecknadt, att han af sjukdomsförfall varit hindrad närvara, då utskottet fattade beslut angående öfriga hos Riksdagen anmälda ärenden.

Herr *Kajerdt*, som deltagit i behandlingen af de under punkterna 1 och 2 omförmälda regeringsärenden, har biträdt förenämnda reservation i hvad densamma afser dessa ärenden.

Herrar *Ljungman, Bengtsson, Björkman, Boström, Dahn, Elowson, Hedin, Johnsson, Vahlin* och *Wikstén*, hafva anfört:

1:o. »Vid flera befordringar till regementsofficersbeställningar inom armén hafva, synes det, andra grunder, än som vederbort, blifvit följda, i det att äfven adlig börd eller anställning vid Konungens hof eller personliga relationer och icke blott »förtjenst och skicklighet» uppenbarligen fått utöfva inflytande vid utnämningarna. Den hänsyn till anciennitet i förening med skicklighet och lämplighet för tjensten samt »en så vidt möjligt jemn befordran till regementsofficersgraderna inom de särskilda officerscorpserna af samma vapenslag», hvilken tjenstgöringsreglementet för armén så välbetänkt föreskrifver, har nemligen icke alltid blifvit iakttagen. Detta förhållande framträder visserligen mest tydligt, om man tager en öfverblick öfver en längre tidrymd än blott det år, hvars utnämningar nu förelegat till direkt granskning, och visar sig då uti den opropotionerligt stora procenten adlige och hofstjenstemän inom det högre armébefälet; men är äfven i flera fall ögonskenligt nog, då hänsyn tages blott till de särskilda utnämningarna för sig under nämnda år, i det att annan rimlig

grund för en allt för hastig befordran än den anförda svårligen lär kunna ens uttänkas.

I den mån en allt större anpart af fosterlandets försvar öfverflyttas å den värnpligtiga delen af befolkningen, hvilken ju särskildt måste anses ega berättigade anspråk å att, i händelse hären behöfver för samma försvar i verkligheten anlitas, den ledning af härens verksamhet, som tillskapats genom befordringarna till de högre befälsposterna, är af fullt tillfredsställande beskaffenhet, och i den mån försvaret kräfver allt större uppoffringar från folket, har äfven befordringsväsendet inom armén vunnit en sådan allt mer ökad betydelse, som i förening med en tvifvelsutan väl behöflig månhet om härens allmänna bästa hade bort mana vederbörande föredragande till ett noggrannare öfvervägande af de tillstyrkanden, han vid nämnda befordringar afgifvit; men då detta ej skett, hafva vi hållit före, att konstitutionsutskottet bort fästa Riksdagens uppmärksamhet å förhållandet.»

2:o. »Statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för den 7 november utvisar i 28 punkten, hurusom vid återbesättandet af en andra bataljonsläkarebefattning vid Vestgöta-Dals regemente icke den bland fem kompetente sökande i främsta rummet å förslaget uppförde och med medicinalstyrelsens förord till tjänstens erhållande försedde blifvit till befattningen utnämnd och förordnad, utan att i stället, efter det, i strid mot hvad eljest vid sådana befordringar är brukligt, särskild »uppgift» infordrats från samma styrelse öfver hvilken af de sökande, styrelsen funne näst efter den ursprungligen förordade vara förtjent af förord, för den händelse den förre »skulle på grund af sin ålder anses icke böra till tjänstens erhållande ifrågakomma», och sådan uppgift undfåtts, den tredje i ordningen af de å förslaget uppförde tilldelats tjänsten. Då emellertid helt kort tid så väl före som efter denna utnämning, oaktadt kompetente yngre sökande funnits att tillgå, till andre bataljonsläkare förordnats personer, som nått en högre ålder, än den person innehade, hvilken vid utnämningen den 7 november förbigicks, synes oss en sådan godtycklighet hafva gjort sig gällande vid befordringen i fråga, att konstitutionsutskottet icke bort underlåta att göra densamma till föremål för anmärkning.»

Herrar *Bengtsson, Björkman, Boström, Dahn, Elowson, Hedén, Johnsson* och *Wikstén* hafva anført:

»Vid granskningen af protokollet öfver justitiedepartementsärenden den 21 februari punkten 4 och dertill hörande handlingar hafva vi funnit, att, sedan fråga uppstått angående förflyttning af Luggude härads tingsställe från Mörarp till Helsingborg, och sedan sammanträde med ombud

för nämnda härads tingshusbyggnadsskyldige hållits inför Luggude häradsrätt den 11 maj 1885, då en komité utsågs med uppdrag att åstadkomma nödig utredning i saken och derefter till Konungens befallningshafvande insända yttrande öfver och anhållan om antingen tingsstadens förflyttning till Helsingborg eller verkställande af reparation å det gamla tingshuset, denna komité i skrifvelse till Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordad flyttningen, och att samma myndighet, efter det tingshusbyggnadsskyldige ytterligare blifvit hörda inför häradsrätten vid sammanträde den 7 juni 1886, i utslag af den 26 april 1887 ålagt tingshusbyggnadsskyldige att verkställa nämnda tingsstads flyttning, för hvilken kostnaden skulle enligt af komiterade uppgjort förslag uppgå till 55,000 kronor.

Uti det af häradsrätten afgifna utlåtandet af den 15 juni 1886 framgår visserligen, att flertalet af ombuden varit för flyttningen, i det att af de 29 vid sammanträdet den 7 i nämnda månad närvarande 15 röstat för och 14 emot densamma; men det framgår jemväl af handlingarna att, då klagomål sedermera anfördes emot beslutet hos kammarkollegium, större delen af de röstberättigade inom trenne socknar förenat sig i klagomålen, oaktadt deras ombud röstat för flyttningen, samt att en socken, som ej haft ombud vid sammanträdet, i en särskild skrifvelse till Konungens befallningshafvande äfven protesterat emot densamma, hvadan ombudens från dessa socknar röster icke torde få anses som ett uttryck af kommunernas mening, och följer häraf, att den af häradsrätten i dess utlåtande framhållna majoriteten betydligt reduceras.

Vidare framgår af den vid sammanträdet den 11 maj 1885 utsedda komiténs utredning, att häradets 30 socknar äro så belägna, att icke mindre än 15 få längre väg till Helsingborg, än de nu hafva till Mörarp, samt endast 9 kortare sådan och 6 lika långt, vare sig tingsstället ligger i Mörarp eller Helsingborg.

Då, detta oaktadt, länsstyrelsens utslag af kammarkollegium den 31 december 1888 fastställdes, anfördes besvär hos Kongl. Maj:t, som enligt ofvannämnda protokoll öfver justitieärenden af den 21 februari 1890, efter ärendets föredragning af chefen för justitiedepartementet och på statsrådets hemställan, ej fann skäl att i kammarkollegii öfverklagade utslag göra ändring.

Att de tingshusbyggnadsskyldige inom Luggude härad genom åläggandet att flytta tingsstaden från Mörarp till Helsingborg härigenom få vidkännas en ganska stor och enligt vårt förmenande onödig kostnad, kan icke bestridas, och att denna kostnad dessutom måste kännas dubbelt tung, då förhållandena äro sådana, att det nuvarande tingshuset till alla delar uppfyller de fordringar och skyldigheter, som i detta hänseende åligga de

tingshusbyggnadsskyldige enligt föreskriften i 26 kapitlet byggningsbalken.

Härvid bör äfven anmärkas, att staden Helsingborg ligger utom härads domvärjo, hvadan flyttningen af härads tingsstad dit icke synes oss stå väl tillsammans vare sig med stadgandet i rättegångsbalkens 2 kap. 1 §, der det heter: »I härad skall häradshöfding ting hålla», eller med föreskriften i 12 § af landshöfdingeinstruktionen af den 10 november 1855, der det heter: »Att Kongl. Maj:ts befallningshafvande skall öfvervaka, att häradsting ordentligen, på behörig tid och ort förrättas».

På grund af hvad sålunda förekommit, hafva vi ansett förevarande ärende vara af beskaffenhet, att böra för Riksdagen anmälas.»

Herrar *Elowson, Hedin och Vahlin* hafva anfört:

»Med stöd af kongl. förordningen af den 23 september 1887 verkställde länsmannen C. G. Svenonius den 13 och 14 mars 1890 beslag å ett parti virke, tillhörigt engelske undersåten Sir Edmund Giles Loder och upplagdt vid hans egendom Törefors i Norrbottens län. Sedan Svenonius härefter vid Neder Kalix tingslags häradsrätt väckt åtal mot Loder, därför att han, churu utlänning, i riket idkat handel utan att hafva därför i vederbörlig ordning utverkat sig Kongl. Maj:ts tillstånd, godkände häradsrätten åtalet och fälde med stöd af §§ 18 och 31 i kongl. förordningen af den 18 juni 1864, så som dessa lagrum lyda i förordningen af den 23 september 1887, i utslag af den 7 maj 1890 Loder till böter och kostnadsersättningar, uppgående tillsammans till 573 kronor 73 öre, samt förklarade det beslagtagna virket förbrutet, och skulle af dess värde, 331,267 kronor 5 öre, en tredjedel tillfalla kronan och två tredjedelar åklagaren. Öfver detta utslag anförde Loder besvär i Svea hofrätt, hvilka besvär han emellertid sedan återtog, hvarigenom häradsrättens utslag vann laga kraft. Loder vände sig emellertid i nådeväg till Kongl. Maj:t med begäran, att den af häradsrätten ådömda påföljden, att det beslagtagna varulagret vore till kronan förverkadt, skulle af Kongl. Maj:t varda till alla delar »upphäfd och efterskänkt», hvilken begäran Kongl. Maj:t, efter det högsta domstolen med afseende å omständigheterna i målet tillstyrkt, att de i beslag tagna varorna skulle »anses icke vara förverkade», på statsrådets hemställen biföll i enlighet med högsta domstolens tillstyrkan, enligt protokoll öfver justitieärenden af den 26 juni 1890, n:o 2.

Genom detta beslut, som äfven till formen mer närmar sig upphäfvande af ett laga kraftvunnet utslag, än en af nåd medgifven strafflindring, återgafs till Loder icke allenast kronans andel i det beslagtagna virkets

värde, utan äfven derutöfver den allmänna åklagaren genom häradsrättens laga kraftvunna utslag tilldömda andel deraf.

En af Svenonius sedermera gjord ansökan, att Kongl. Maj:t ville bereda honom ersättning till hela beloppet af hans andel i det beslagtagna virkets värde eller till så stor del deraf, som Kongl. Maj:t kunde finna skäligt, ansåg Kongl. Maj:t, enligt protokoll öfver justitiedepartementsärenden för den 19 december 1890, n:o 6, icke förtjena afseende.

Såsom af här anförda fakta framgår, återtog Loder sina till hofrätten ingifna besvär öfver häradsrättens utslag, för att, med förbigående af mellanliggande domstolsinstanser, söka ändring hos Kongl. Maj:t i statsrådet. De af honom till stöd för hans nådeansökan anförda skäl afse i hufvudsak att uppvisa, det häradsrättens utslag icke varit lagligen grundadt, och torde därför, om Loder fullföljt sin sak till högsta domstolen, kunnat verka till upphäfvande af häradsrättens utslag. Någon ekonomisk förlust af målets fördröjda afgörande var icke för honom att befara, om han fullföljde sina besvär, då en af honom till Kongl. Maj:t den 10 maj 1890 inlemnad ansökan att få disponera det beslagtagna virket, efter infordradt och inkommet utlåtande af landshöfdingen i Norrbottens län L. Berg, af Kongl. Maj:t beviljades redan den 16 maj 1890, enligt protokoll öfver finansärenden af samma dag, n:o 31, och Loder först återtog sina till hofrätten ingifna besvär den 23 juni 1890.

Skulle ett dylikt tillvägagående att, utan att några giltiga skäl dertill öppet föreligga, med förbigående af hofrätt och högsta domstolen, i nådeväg hos Kongl. Maj:t söka rättelse i underrätts dom — hvarpå nu anförda fall icke är enda exemplet — vinna den utsträckta tillämpning, hvartill utgången i detta och likartade fall väl torde föranleda, vore härmed infördt ett förfarande, som läte Kongl. Maj:t i statsrådet alltmer inkräkta på ett område, som enligt vår rättsordning väl otvifvelaktigt tillhör hofrätterna och i sista hand Kongl. Maj:t i högsta domstolen. En fortgående öfverflyttning af rättssakers slutliga afgörande från det senare af dessa områden till det förra, torde icke vara en utveckling af vårt rättsväsen i ett syfte, som kan förväntas vinna gillande af svenska Riksdagen.

En olägenhet af ett dylikt tillvägagående, som genast framträder, är att genom Kongl. Maj:ts beslut i statsrådet icke vinnas de prejudikat, som för framtida handläggning af likartade mål vid underrätter, liksom för administrativa myndigheter i deras embetsutöfning, kunna vara vägledande, då icke upplysning på denna väg meddelas, huru vida underrätts utslag varit lagligen grundadt eller icke.

För att uppvisa behovet af prejudikat just i ifrågavarande mål, torde vara tillfyllestgörande att anförda tvenne exempel. Genom af Offerdals

häradsrätt afkunnadt utslag af den 10 oktober 1890, i mål af enahanda beskaffenhet, som det här omhandlade, anhängiggjort mot egaren af Trångsvikens sågverk, engelske undersåten Lewis Miller, förklarades å nyo virke till ett värde af 56,432 kronor förverkadt, och skulle derafen tredjedel tillfalla kronan och två tredjedelar åklagaren. På af Miller, som icke anført besvär öfver häradsrättens utslag, gjord nådeansökan, förklarar äfven nu Kongl. Maj:t, enligt protokoll öfver justitieärenden af den 14 november 1890, i enlighet med högsta domstolens tillstyrkan, att det beslagtagna trävarulagret skall anses icke vara förverkadt.

I ett af landshöfdingen i Norrbottens län L. Berg den 21 juni 1890 till samtliga länsmän utfärdadt cirkulär, som genom tidningspressen bekantgjorts, uttalar landshöfding Berg, vidkommande frågan om skyldighet för utländing att, för att här idka handelsrörelse, hafva sökt och erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd, en motsatt uppfattning mot den, hvarpå Neder Kalix tingslags häradsrätts utslag af den 7 maj 1890 i Loders mål är grundadt, och hvilken genom Kongl. Maj:ts beslut att medgifva Loders begäran om tillstånd att idka handel med trävaror vunnit ytterligare bekräftelse.

I en till svenske utrikesministern den 12 maj 1890 aflåten skrifvelse protesterar härvarande storbritanniske minister mot det beslag, som å Loder tillhörig egendom blifvit af häradsrätten fastställt, stödjande denna protest på bestämmelser i mellan Sverige och England ingångna traktater af den 21 oktober 1661, den 5 februari 1766 och den 18 mars 1826, och dervid särskildt framhållande artikeln 4 i traktaten af år 1661. Af de i dessa traktater intagna bestämmelser om behandling som den mest gynnade nation och med hänvisning till art. 1 i den mellan Frankrike och Sverige ingångna handelstraktaten af 30 december 1881, som medger det ena fördragsslutande landets undersåtar i afseende å handel och industri samma privilegier, friheter och förnåner, hvilka som helst, hvaraf det andra landets undersåtar äro i åtnjutande, anser ministern framgå, att den i § 31 af förordningen af den 18 juni 1864 för utländing stadgade straffpåföljden af förverkadt gods icke varit på Loder tillämplig.

Hans excellens utrikesministern anser, i ett uttalande till protokollet öfver finansärenden af den 16 maj 1890, n:o 31, frågan om huru vida engelska undersåtar här redan kunna på grund af traktaten (?) anses ega samma rättigheter som den mest gynnade nation, äfven om England icke genom särskild deklaration förbundet sig att bevilja reciprocitet, i detta fall icke kunna tilläggas någon betydelse, när det vore känt, att svenska undersåtar i England i fråga om handel och industri vore i åtnjutande af samma rättigheter som den mest gynnade nation, samt att, i enlighet

dermed, det gjorda beslaget för egendomens egare icke borde medföra strängare påföljd, än om egaren varit svensk undersåte.

Innehållet af art. 1 af anförda franska traktat lär dock svårligen kunna medgifva en så utsträckt tolkning, att utländing derigenom frikallas från iakttagande af hvad i svensk lag för honom finnes föreskrifvet för vinnande af *rätt* att här idka handel, eller från de påföljder för underlåtande häraf, som svensk lag stadgar. En dylik tolkning skulle göra alla bestämmelser i förordningen af den 18 juni 1864, vidkommande utländings rätt att här idka handel eller industri, otillämpliga på utländing, som tillhör den mest gynnade nation, och väl äfven — hvad som synes oss än betänkligare — lika väl kunna åberopas för att fritaga honom från de i grufvestadgan af den 16 maj 1884 och förordningen af den 3 oktober 1829 föreskrifna villkor att, för att i riket idka grufvedrift eller förvärfva och besitta fast egendom, hafva utverkat sig Kongl. Maj:ts tillstånd.

En dylik, för våra nationella intressen så vådlig tolkning af innehållet af art. 1 i den franska handelstraktaten, synes oss därför hafva bort af hans excellens utrikesministern bestämdt och kraftigt bemötas, i stället för att accepteras, liksom äfven ett medgifvande af denna artikels tillämplighet på engelska undersåtar väl bort grundas på traktaternas bestämda innehåll, ej på det tillfälliga förhållandet, att svenska undersåtar i England behandlas som tillhörande den mest gynnade nation; äfvenså synes oss, att hvarje rättsanspråk, framsökt ur en traktat, tillkommen i en från vår tid och dess förhållanden så aflägsen tidpunkt som år 1661 kunnat såsom oberättigadt tillbakavisas. Denna traktat — liksom den af år 1766 — har icke ens för svenska Riksdagens bevillningsutskott varit känd såsom ännu gällande, då det förliden riksdag afgaf sitt betänkande n:o 1 angående uppsägning af med utländska magter ingångna handels- och sjöfartsfördrag. Hans excellens utrikesministerns uppfattning i dessa frågor den 16 maj 1890 står dessutom icke väl tillsammans med Kongl. Maj:ts åtgärd att sedermera, enligt protokoll öfver civilärenden af den 20 juni 1890, n:o 12, under vissa villkor medgifva Loder tillstånd att i riket idka handel med trävaror och sågverksrörelse; hvaraf väl lär få anses framgå, att dylikt tillstånd var och äfven förut varit för honom behöfligt, äfven om det skyndsamma och fullständiga medgifvandet af Loders nådeansökan, utan någon hänsyn till åklagarens förlust, kunde föranleda till ett antagande, att de i den diplomatiska interventionen förebragta skälen icke af Kongl. Maj:t helt och hållet underkänts.

Då genom Kongl. Maj:ts förut anförda beslut af den 26 juni 1890 den i § 25 regeringsformen Konungen medgifna rätt att återgifva till kronan förverkadt gods, utsträckts äfven till bortgifvande af annan persons,

här åklagarens, egendom, hafva vi ansett beslutet äfven härutinnan vara af den betydelse, att det bort komma till Riksdagens kännedom.

Utan att bestrida den rättsgrundsats, att förverkadt gods alltid i första hand är förverkadt till kronan, borde den dock, enligt vårt förmenande, icke få verka till någon inskränkning i åklagarens fulla eganderätt till den andel i värdet af förverkadt gods, som blifvit till honom öfverlåten, då sådan öfverlåtelse fått bestämdt och ovillkorligt uttryck i lag och genom laga kraftvunnen dom blifvit bekräftad. Denna andel i det förverkade godsets värde synes oss sedan icke längre ega karakteren af en oviss gåfva, som Konungen kan efter godtfinnande återtaga af en för att af nåd öfverlemna till annan person.

Om betydelsen af att åklagare i dylika mål lemnas möjlighet till vinst, som motsvarar den risk utöfningen af deras kall äfven kan för dem medföra, synes lagstiftarne alltmer blifvit öfvertygade. Enligt den första lydelsen af § 23 af här anförda kongl. förordning af den 18 juni 1864 skola med stöd af samma förordning ådömda böter tillfalla kronan; genom förordningen af den 20 juni 1879 göres häruti den förändring, att samma böter skola lika delas mellan kronan och åklagaren; och slutligen tillerkännas genom förordningen af den 23 september 1887 åklagaren två tredjedelar af såväl böter som värdet af förverkadt gods. Då således lagen alltmer förändrats i bestämdt syfte att hålla åklagaren skadeslös, synes det icke dermed stå väl tillsammans, att Kongl. Maj:t i nådeväg häfdar en derifrån afvikande uppfattning.

Äfven förr hafva protester mot en dylik utsträckning af Kongl. Maj:ts nåderätt afgifvits till Riksdagen. Vid 1851 års riksdag uttalade P. Sahlström m. fl. reservanter vid konstitutionsutskottets dechargebetänkande den åsigten, att Konungens i § 25 regeringsformen medgifna rätt att efterskänka till *kronan* förverkadt gods, icke syntes dem kunna utsträckas till efterskänkande af de fattigas andel i böter, ådömda för olofflig bränvinsbränning lika litet som till åklagarens andel.

Ännu ett bevis på den rättsosäkerhet, som vidkommande denna fråga redan är för handen, anse vi oss böra meddela. Genom Malmö polisdomstols utslag, fastställt såväl af hofrätten öfver Skåne och Blekinge som af högsta domstolen, förklarades ett af danske undersåten Tychsen i Malmö tillsaluhållet jernvarulager förverkadt. Med anledning af i sammanhang med besvären i högsta domstolen af Tychsen gjord nådeansökan tillstyrkte 4 ledamöter af högsta domstolen Kongl. Maj:t att till Tychsen återgifva två tredjedelar af de beslagtagna varornas värde, men tillerkänna åklagaren en tredjedel: 3 ledamöter åter tillstyrkte, att endast den kronan tilldömda tredjedelen af varornas värde skulle efterskännas. För en lika hänsyn till

åklagarens rätt, som i detta högsta domstolens uttalande gör sig gällande, synes oss äfven i fråga om eftergifvande af den länsman Svenonius tilldömda andel i förverkadt gods icke saknats befogade skäl. Äfven Svenonius hade endast pligtenligt fullgjort hvad i gällande länsmansinstruktion af den 10 november 1855 § 4 finnes för honom bestämdt föreskrifvet, och detta med risk att, om han för sin åtgärd icke egt laga skäl, sannolikt hafva fått vidkännas ersättningsbelopp, som varit för honom fullständigt ruinerande.

På ännu en synpunkt anse vi oss slutligen böra fästa uppmärksamheten. De upprepade nådeansökningar, som i följd af tillämpningen af 1864 års förordning, efter de förändringar, som genom förordningen af den 23 september 1887 deri införts, till Kongl. Maj:t ingått, visa noggsamt, hvad äfven af lagens innehåll osökt framgår, att straffbestämmelsen af förverkadt gods i flera fall står i ett allt för stort missförhållande till beskaffenheten af de förseelser, för hvilka den skall ådömas som påföljd. Riksdagen torde därför kunnat förvänta, att Kongl. Maj:t till densamma inkommit med förslag till sådan förändring i lagen af den 18 juni 1864, att den, utan grof kränkning af allmänt rättsmedvetande, kunde, äfven vidkommande utländingar, tillämpas. Ett fortsatt bibehållande af oskäligen straffbestämmelser i lag, men med upprepadt undanrödjande i nådeväg af deras påföljder, synes oss gifvetvis skola föra till en försämring af rättstillståndet och nedsättande af lagarnes betydelse; på samma gång en utsträckning af Kongl. Maj:ts nåderätt till fall, som icke kunna anses för undantag af den art, att till dem i lag icke lämpligen kunde tagas hänsyn, icke är förenlig med ett väl ordnad och för alla lika betryggande rättsskick.

Herr *Hedin*, med hvilken instämt herrar *Ljungman*, *Bengtsson*, *Björkman*, *Dahn*, *Elowson*, *Johnsson* och *Vahlin*, har anført:

(Protokoll öfver justitiedepartementensärenden den 5 december 1890, 1:o)

Kongl. Maj:t faststälde nämnda dag ny arbetsordning för rikets hofrätter, hvilkens § 30 är af följande lydelse:

»Beträdes tjensteman med fel eller försummelse i sin befattning eller visar han vanvördnad mot förmän eller brister han i lydnad mot dem vid tjensteutöfningen, eger hofrätten att efter omständigheterna meddela den felaktige varning eller ock låta ställa honom under åtal inför hofrätten. Är det advokatfiskalen, utföres åtalet af den, som justitiekansleren på hofrättens anmälan dertill utser. Hofrätten eger att afstänga tjensteman, som blifvit under åtal stäld, från utöfning af tjensten, intill dess öfver honom blifvit slutligen dömdt; och komma under tiden löneinkomsterna att inne-

hållas, der ej hofrätten finner skäligt att låta den tilltalade någon del deraf uppbära.

Extra ordinarie tjensteman, som felaktigt eller försumligt sig förhåller i den tjenstgöring honom anförtros, eller visar vanvördnad mot förmän eller brister i lydriad mot dem vid tjenstgöringen, eger hofrätten utan åtal från hofrätten skilja.

Öfver erhållen varning må klagan ej föras. Missnöje mot beslut om afstängning från tjenstgöring under åtalstid eller mot beslut, hvarigenom extra ordinarie tjensteman blifvit från hofrätten skild, må fullföljas genom underdåniga besvär, hvilka skola vid talans förlust ingifvas till justitiedepartementet sist innan klockan 12 å trettionde dagen efter den dag, då beslutet meddelades; dock gånge beslut om afstängning från tjenstgöring under åtalstid i verkställighet utan hinder af anförda besvär.»

Vid granskning af förslaget hade Göta hofrätt mot nämnda paragrafs innehåll erinrat:

»Nådiga brefvet den 4 augusti 1762 tillerkände hofrätten omedelbar domsrätt öfver underlydande tjenstemän och betjente angående deras fel och försummelser i tjensten och faststälde äfven de straff, som finge i ty mål ådömas. Hvad detta bref i processuelt hänseende innehåller är ännu gällande; och synes det med 10 kapitlet 26 § rättegångsbalken öfverensstämma, att i arbetsordningen intages ett stadgande att hofrättens tjenstemän och betjente för fel och försummelser i tjensten dömas af hofrätten efter åtal af advokatfiskalen eller, om åtalet gäller denne, af annan åklagare, som justitiekanslern på hofrättens anmälan förordnar. Det nådiga brefvets straffbestämmelser hafva deremot blifvit upphäfdade genom strafflagen, som i 2 och 25 kapitlen stadgar straff för embetsbrott; och bland dessa straff förekommer ej varning. Att medelst den föreslagna 30 § införa varningen såsom straffart synes icke vara meningen och torde ej heller finnas lämpligt. Betraktas varningen åter såsom en disciplinär åtgärd, är i följd af den enligt 14 och 16 §§ i arbetsordningen presidenten och ordförande å division åliggande tillsyn öfver att tjenstemännen fullgöra sina skyldigheter stadgandet om varning öfverflödigt.

Förslaget att hofrätten skulle ega att afstånga tjensteman, som blifvit stäld under åtal, från utöfning af tjensten intill dess öfver honom blifvit slutligen dömdt, med den påföljd att löneinkomsterna komme att innehållas, der ej hofrätten funne skäligt att låta den tilltalade någon del deraf uppbära, skulle medföra en skärpning af det straff, som enligt strafflagen kunde å embetsbrottet följa, och synes stå i bestämd strid med den inom svensk straffprocess gällande grundsatsen, att brottmålsutslag ej må gå i verkställighet innan det vunnit laga kraft.

Då ändamålet med föreskriften att felande eller försumlig extra ordinarie tjänsteman skulle kunna utan åtal skiljas från hofrätten vinnes derigenom, att något förordnande icke meddelas sådan tjänsteman, torde denna föreskrift icke vara erforderlig.

I enlighet med hvad sålunda blifvit erinradt, får hofrätten hemställa att 30 § förändras sålunda:

Beträdes tjänsteman med fel eller försummelse i sin befattning, må han ställas under åtal inför hofrätten. Är det advokatfiskalen, utföres åtalet af den, som justitiekanslern på hofrättens anmälan dertill utser.»

Då § 30 i den nya arbetsordningen för rikets hofrätter synes mig mindre väl förenlig med § 36 regeringsformen samt stridande mot strafflagen, äfvensom mot de af Riksdagen antagna löneregleringsbestämmelser; då det vidare icke tillkommer Kongl. Maj:t att genom disciplinära föreskrifter inskränka den embetsmännens sjelfständiga ställning, som grundlag och allmän lag velat tillförsäkra dem ej blott för deras egen fördels skull, utan minst lika mycket till värn för allmänt bästa och alle enskilde medborgares rätt; och då slutligen inga precedensfall af dylikt öfverskridande af den administrativa lagstiftningens gränser binda konstitutionsutskottets handlingsfrihet enligt grundlagen, har jag yrkat, att utskottet ville detta ärende hos Riksdagen omförmåla.

Herr *Hedin*, med hvilken instämt herrar *Ljungman*, *Bengtsson*, *Björkman*, *Boström*, *Dahn*, *Elowson*, *Johnsson*, *Vahlin* och *Wikstén*, har anført:

a) Af krigsvetenskapsakademiens handlingar och tidskrift för 1890 inhemtas, att Kongl. Maj:t i ett stort antal fall har i kommandoväg beslutit åtgärder, föranledande statsutgifter, hvarom sedermera skulle i administrativ väg beslutas, så att det i statsrådet fattade beslutet om utgiften blef en nödvändig följd af det på kommandoföredragning fattade beslutet om sjelfva åtgärden och sålunda blott en formalitet.

Om ett sådant förfaringssätt yttrade konstitutionsutskottet vid 1868 års riksdag i sitt memorial n:o 1, 2:o, följande:

»Utskottet har icke förbisett, att Konungen äfven i kommandomål har vid sin sida en rådgifvare, som bär ansvaret för de fattade besluten, ehuru väl jemlikt regeringsformens 38 §, jemförd med ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter, detta ansvar visserligen icke kan sägas vara af den omfattning som det, hvilket åligger vederbörande föredragande i statsrådet. Men då kommandomålen afgöras i närvaro af endast en statsrådsledamot och sålunda sakna den mångsidigare pröfning, som betingas af samtliga statsrådets deltagande i rådslagen, har utskottet ansett att i kommandoväg ej borde behandlas andra ärenden än sådana, som afse rena verkställighets-

åtgärder, och att ingalunda de med ett kommandomål sammanhängande frågor af annan natur borde, såsom fallet varit med den i ofvannämnda generalorder vidrörda anslagsfråga, i kommandoföredragningen inblandas, för att på denna väg i hufvudsaken så afgöras, att den behandling frågan sedermera enligt grundlagen måste i statsrådet undergå, nedsjunket till en tom formalitet.»

Mot utskottets beslut att icke infordra kommandoprotokollen i ofvan antydda, uti krigsvetenskapsakademiens handlingar och tidskrift omförmalda mål har jag afgifvit min reservation.

b) Man har haft talrika anledningar att öfverklaga det sväfvande sätt, hvarpå grundlagen angifvit gränserna för den ekonomiska lagstiftningens område. De äro dock i någon mån antydda, men vidden af *kommandomålets* område har ej omedelbarligen, genom ordalagen i 15 § regeringsformen, blifvit i någon den minsta mån angifven. Att dermed förstås sådana ärenden, som »Konungen, i egenskap af högste befälhafvare öfver krigsmagten till lands och sjös, omedelbarligen besörjer», innefattar ingen förklaring, utan utgör blott en intetsägande omskrifning af uttrycket kommandomål. Det är därför endast indirekt genom aktgifvande på grundlagens öfriga bestämmelser som dessa gränser kunna uppdragas. Detta förhållande kan både föranleda ofrivilliga misstag och inbjuda till afsigtliga öfvergrepp vid regeringsmagtens utöfning. De ena som de andra borde konstitutionsutskottet, enligt min åsigt, låta sig synnerligen angeläget vara att öfvervaka.

Också har Kongl. Maj:t för länge sedan erkänt behovet af grundlagens förtydligande i denna del. I Kongl. Maj:ts proposition den 31 mars 1818 angående förändrad redaktion af regeringsformens § 7 yttras:

»Kongl. Maj:t, som med det varmaste nit för grundlagarnes helgd och ovilkorliga efterlefnad förenar den önskan att i laglig ordning bereda ett förtydligande af deras föreskrifter i de delar, der sådant af *erfarenheten* skulle påkallas, har af flere förekomna anledningar trott sig böra göra en tillämpning af denna grundsats på hvad 7 § i regeringsformen innehåller rörande kommandomål. Genom ett närmare bestämmande af hvad dermed egentligen bör förstås, undanrödjes å ena sidan all farhåga för öfverträdelse och ensidiga tolkningar, som i någon mån kunna verka på nationens lagliga rätt, och nödig säkerhet beredes derjemte, å den andra, för Konungens rådgifvare i kommandomål emot förtydningar af deras åtgärder och mot anmärkningar om dessas behörighet.

»Föreseende nödvändigheten att gifva en mera bestämd utveckling åt

det allmänna stadgande i detta afseeende, som 7 § i regeringsformen *) innefattar, har Kongl. Maj:t, till befordrande af ärendernas jemna gång, och för att undvika all kollision emellan tjänstgörande generaladjutanternas för armén och flottorna samt statssekreterarens för krigsärendena särskilda embetsbefattningar, redan under den 19 juni 1810 och 24 januari 1815 låtit utfärda instruktioner för de förstnämnda och uppdragit en bestämd gränslinie emellan dem och statssekreteraren.

»För att åt de allmänna grundsatser, på hvilka dessa instruktioner äro byggda, gifva den konstitutionella helgd, som bereder en ny borgen för folket, och derigenom en ny tillfredsställelse för Konungen, har Kongl. Maj:t härmedelst, till den åtgärd 81 § i regeringsformen förmår, velat föreslå rikets ständer följande nya redaktion af 7 §:n i regeringsformen:

»Konungen låte uti statsrådet — — — — —

— — — — —
 samt kommandomål, hvilka Konungen i sin egenskap af högste befälhafvare öfver krigsmagten till lands och sjös, omedelbarligen besörjer, och hvarmed förstås sådana enkla militäriska mål, som icke efter grundlagen höra till föredragning i statsrådet och statssekreterarnes expedition; icke leda till stiftande af nya, icke till ändring, förklaring eller rubbning af gällande lagar och allmänna ekonomiska författningar, eller uti dispositionen af allmänna medel.»

Äfven andra skäl än den otydliga gränsbestämningen för kommandomålen mana Riksdagen till vaksamhet, nemligen den ytterst svaga, nära nog värdelösa konstitutionella garanti, grundlagen i fråga om dessa mål föreskrifvit, och den för statens väl eller ve ödesdigra vikt, beslutet i sådana mål kunna få. Medan de allra obetydligaste regeringsärenden, som ej höra till ministeriella eller till kommandomål, ej kunna afgöras, derest icke minst fyra statsråd äro närvarande, afgöras kommandomål i närvaro af blott en rådgifvare, och för beslutets giltighet fordras ej Konungens underskrift och föredragandens kontrasignation. I det regeringsformen ålägger föredraganden i kommandomål att föreslå hållande af »krigsråd», derest han finner de företag, Konungen vill i kommandoväg besluta, »vara af en vådlig rigtning eller omfattning», har grundlagsstif-

*) Ursprungliga lydelsen af § 7 var följande: »Konungen låte i statsrådet sig föredragas och afgöre der alla regeringsärenden utom de ministeriella, eller dem som angå rikets förhållanden till främmande makter, samt kommandomål, hvarmed förstås sådana, som Konungen i egenskap af högste befälhafvare öfver krigsmagten till lands och sjös omedelbarligen besörjer». De ord, som skola föreställa en definition å ministeriella ärenden och å kommandomål, flyttades, i samband med andra grundlagsändringar, vid 1840—1841 års riksdag till resp. § 11 och § 15.

turen själf erkänt, att han just i fråga om de allra *viktigaste* regeringsärenden föreskrifvit de allra *svagaste* konstitutionella garantierna. Och regeringsformens författare, som i konstitutionsutskottets memorial n:o 1 vid 1809 års riksdag tillerkände Konungen rätt att börja krig, bland annat af det skäl, att den krigslystne monarken, om han saknade denna rätt, ej därför saknade medel att förmå sina grannar till fredsbrott, t. ex. »genom öfningsläger, anställda nära deras gränser», hafva härmed också medgifvit, att de genom bestämmelserna om kommandomål i regeringsformens §§ 15 och 38 *omintetgjort* den garanti mot rikets indragande i krig, som de synas hafva sökt att vinna genom föreskrifterna i samma grundlags § 13. —

»Med tillämpning af» § 50 i värnpligtslagen den 5 juni 1885 (»de för denna lags tillämpning erforderliga närmare föreskrifter meddelas af Konungen») utfärdade Kongl. Maj:t den 6 december 1886 Förordning angående inskrifning och redovisning af värnpligtige samt deras tjänstgöring m. m. Men när Kongl. Maj:t i § 111 af denna förordning skref: »Inkallelse af beväringen till sådan tjänstgöring, som omnämnes i § 28 mom. 1 värnpligtslagen, liksom uppkallelse af landstorm till tjänstgöring, hvarom i § 36 samma lag förmåles, sker enligt de bestämmelser, som i sådant afseende i *kommandoväg* meddelas», så skedde detta *utan* stöd af värnpligtslagen, ty denna bestämmelse innehåller en förklaring af begreppet och kategorien kommandomål i grundlagen, och en sådan förklaring tillkom det ej ens Riksdagen och Kongl. Maj:t i förening att i och genom värnpligtslagen meddela, och ännu mindre Kongl. Maj:t att, medelst den i administrativ väg utfärdade förordningen af 6 december 1886, på egen hand fastställa. Att 1887 års konstitutionsutskott förbisåg detta fel, må väl medföra att *det* ej af nuvarande konstitutionsutskott kan göras till föremål för anmärkning. Men deraf hindras ej nuvarande konstitutionsutskott att anmärka, om i utöfningen af den rätt, Kongl. Maj:t sålunda genom § 111 i 1886 års förordning tillerkänt sig att till kommandoföredragning draga ett ärende, som enligt sin natur uppenbart hör till statsrådets handläggning, någon *ytterligare* grundlagsöfverträdelse egt rum under den tid, hvaröfver utskottets granskning af regeringsåtgärderna sträcker sig.

Och detta har, enligt min mening, i själfva verket varit fallet.

Kongl. Maj:t har enligt ett af utskottet infordradt kommandoprotokoll för den 30 december 1890 — ett protokoll, hvars beskaffenhet med skäl kunde föranleda en särskild anmärkning — fastställt en »instruktion för inkallelse och samling af beväringen vid allmän mobilisering», hvilken innehåller *föreskrifter om tjänsteåligganden för Konungens befallningshafvande, för kronofogdar och kronolänsmän* (jfr §§ 6, 25, 33, 39, 45, 46). Att Kongl.

Maj:t skulle ega att i kommandoväg utfärda tjensteinstruktioner för civile embets- och tjenstemän, har man icke ens gjort något försök att med åberopande af grundlagen visa. Att, under sådana förhållanden, likväl yrkandet om en anmälan enligt § 107 regeringsformen icke lyckats vinna majoritet inom utskottet, vill jag icke göra något försök att förklara.

Deremot synes det mig ej vara ur vägen att påminna om, att flera föregående konstitutionsutskott på dertill gifven anledning handlat annorlunda. Konstitutionsutskottet vid 1817—1818 års riksdag (memorial n:o 3) undandrog sig ej pligten att beifra obehörig utvidgning af området för kommandomålen, hvilka — såsom utskottet, med åberopande af kongl. brefvet den 19 juni 1810, anmärkte — ej få leda till någon ändring, förklaring eller rubbning af allmänna ekonomiska författningar. Denna anmärkning träffar det i kommandoväg fattade beslutet den 30 december 1890, hvilket meddelar *tillägg* till de för konungens befallningshafvande m. fl. gällande instruktioner. — Konstitutionsutskottet vid 1851—1852 års riksdag försummade ej att anmärka (memorial n:o 6), hurusom genom generalorder en tillämpning af kongl. förordningen och kongl. kungörelsen af 13 februari 1849 föreskrifvits, den der var stridande mot rikets ständers beslut den 8 juli 1848 med anledning af Kongl. Maj:ts proposition af 18 november 1847 angående beväringmanskapets vapenöfningar och tjenstgöring.

Jag håller före, att 1891 års Riksdag har större, icke mindre, skäl än hvarje föregående att behjerta detta konstitutionsutskottets yttrande vid 1817—1818 års Riksdag:

»Det är, efter utskottets tanke, af vigt att militära styrelsen hålles inom de gränser, dem lagar och författningar utstakat, och icke intränger i den civila.»

Värnpligtslagen (§ 31) bestämmer väl, när värnpliktig är underkastad de i krigslag gifna bestämmelser, men fastställer icke hur vidsträckt begreppet krigslag i detta sammanhang skall fattas. En del af krigslagarne har Kongl. Maj:t tillmätt sig rätt att i administrativ väg stifta, såsom den disciplinstadga, hvilken man genom dess *benämning* lyckats undandraga Riksdagens lagstiftningsmagt (regeringsformen § 87, riksdagsordningen § 42). Nu är ett exempel gifvet, att Kongl. Maj:t tillåter sig att från handläggning i statsrådet till kommandoföredragning förflytta beslut om föreskrifter, som ändra uti statsrådet för civile embetsmän utfärdade instruktioner. Om ett sådant förfarande lemnas oanmärkt, har Riksdagen ej mycken anledning att känna sig öfverraskad, om en vacker dag kommandoväg den del af krigslagarne skrives om, som nu behandlas såsom administrativt lagstiftningsärende.

Mera otvetydigt än någonsin visar sig numera, att vår försvarsfrågas

lösning förutsätter ökad värnpligt. Denna omständighet torde böra skärpa Riksdagens uppmärksamhet på den stora våda i många hänseenden, hvarmed grundlagens föreskrifter om kommandomål hota.

Herr *Hedin*, med hvilken instämt herrar *Ljungman*, *Bengtsson*, *Björkman*, *Boström*, *Dahn*, *Elowson*, *Johnsson*, *Vahlén* och *Wikstén*, har anført: (Protokoll öfver ministerielt ärende den 14 april 1890, protokoll öfver ministerielt ärende den 28 april 1890 samt till dessa protokoll hörande handlingar).

»Af de ministeriella protokoll med tillhörande handlingar rörande den s. k. spanska frågan, som utskottet med stöd af § 105 regeringsformen begärt och erhållit, framgår att Kongl. Maj:t under förlidet år, liksom år 1889, meddelat spanska regeringen att Kongl. Maj:t ej ännu funne nödigt att protestera mot den öfverträdelse af den 1883 afslutade och 1887 förlängda handelstraktaten mellan de förenade rikena och Spanien, som den spanska spritbeskattningslagen af 21 juni 1889 innebar, och som sedan dess oafbrutet fortgått.

Då de genom traktaten åt Sverige tillerkända förmåner köpts genom motsvarande, af Riksdagen beviljade förmåner åt Spanien; då det sålunda icke läser tillkomma Kongl. Maj:t att utan Riksdagens hörande efterskänka de förra; då svenske medborgare ega giltigt anspråk på regeringens kraftiga skydd för deras af ett internationelt aftal hägnade, rättmätiga intressen; och då upprepade öfverträdelser från en främmande magts sida af bestående traktater med de förenade rikena äro egnade att föranleda en allmän osäkerhet för den industriella och kommersiella företagsamhet, som i förlitande på sådana aftals helgd uppkommer, har jag yrkat, att utskottet måtte fästa Riksdagens uppmärksamhet å detta ärende.»

Derjemte har hr *Hedin* särskildt anført:

»De förhandlingar med Spanien i anledning af traktatsvidrig beskattning af sprit införd från Sverige till förstnämnda land, som svenska regeringen under år 1890 icke kunnat helt och hållet undandraga sig att föra, gälla två frågor, af hvilka *den ena* är en fortsättning af den konflikt, som hade sitt upphof i den spanska spritskattelagen af 26 juni 1888, *den andra* åter är föranledd af den nya spanska spritskattelagen af 21 juni 1889.

Spritbeskattningslagen af 1888 hade infört, under namn af speciel konsumtionsskatt, ett tillägg å ej mindre än 75 pesetas till den i svenskspanska traktaten stadgade tull å 21 pesetas 10 céntimos pr hektoliter för sprit, som från Sverige importerades till Spanien.

I tre afseenden har man från svensk sida öfverklagat denna lag och

det sätt, hvarpå den af de spanska myndigheterna blifvit tillämpad, nemligen

för det första, att skattetillägget i sjelfva verket var en under namnet »konsumtionsskatt» illa dold tullförhöjning och således, så länge traktatens tariffbestämmelse oförändrad egde bestånd, olaglig äfven beträffande sprit, som *efter* lagens trädande i kraft från Sverige infördes till Spanien,

för det andra, att den nya skatten uttogs såsom *efterskatt* å de svenska spritförråd, som redan funnos i Spanien vid den tidpunkt, då lagen trädde i kraft,

för det tredje, att lagen, i strid med traktaten och i strid med sina egna föreskrifter, af de spanska myndigheterna tillämpades på ett sådant sätt, att svenske importörers likställighet med de tyske importörerna och med de spanske sprittillverkarne omintetgjordes.

Denna sistnämnda anmärkning mot lagens tillämpning sönderfaller i tvenne speciellare anmärkningar, nemligen

dels att så väl den tyska sprit, som, i den ofantliga qvantiteten af omkring 42,000 fat, vid lagens ikraftträdande fans i Spanien, som ock den inhemska sprittillverkningen till allra största delen undgingo efterskatten,

dels att tillvägagåendet vid försäljningen af de konfiskerade svenska spritlagren nästan undantagslöst verkstaldes på det mest olagliga sätt, hvilket tycktes vara enkom beräknadt på den svenske importörens ruin.

Jag skall här lemna å sido den först nämnda anmärkningspunkten, eller frågan om den under benämningen speciel konsumtionsskatt markerade tullförhöjningens laglighet med hänsyn till sprit, som efter lagens ikraftträdande blefve från Sverige till Spanien införd. Icke därför att denna fråga, såsom stundom påstås, är en gång för alla afgjord till Spaniens förmån genom den s. k. skiljedomen af 24 december 1888, hvilken hvarken egde rum under iakttagande af de i 1887 års skiljedomsklaration föreskrifna former, icke heller gälde den fråga, som enligt deklARATIONEN bort underställas skiljedomstol, och hvilken således icke heller, på sätt en vilseledande notis i Post- och Inrikes Tidningar för 2 januari 1889 velat göra troligt, afgjort denna fråga. Till detta ämne får jag inom kort anledning att i annan form återkomma, då svenska Riksdagen och allmänheten skola få kännedom om den s. k. skiljedomens *verkliga* lydelse. Jag skall icke heller här upptaga den andra i ordningen af de tre anmärkningarna, eller principfrågan om den s. k. konsumtionsskattens utkräfvande som efterskatt å redan vid lagens ikraftträdande importerad sprit, och dess utkräfvande nästan utslutande af den *svenske* importören, under det dennes konkurrenter i det

närmaste undsluppo efterskatten. Äfven den frågan skall vinna sin belysning genom bekantskap med den s. k. skiljedom, hvars verkliga innehåll vederbörande hittills funnit nödigt att dölja för Sveriges folk. Jag skall, hvad den från 1888 härrörande spritbeskattningsfrågan vidkommer, blott uppehålla mig vid den tredje anmärkningspunktens senare del, eller det förmodligen dittills under fredstillstånd exempelösa tillvägagående, som egde rum vid realiseringen af Karlshamns spritförädlingsaktiebolags i beslag tagna lager. Ty det är *denna*, här ofvan såsom en fortsättning af 1888 års konflikt betecknade, *del af den gamla* spritskattefrågan, som, jemte *den nya* år 1889 af Spaniens representation och regering beslutade och sedan oafbrutet fullföljda traktatskränkningen, under år 1890 föranledt ett par, i de utskottet meddelade handlingarna förvarade, uttalanden från svenska regeringens sida.

Svenska regeringen lemnades på sin tid icke i okunnighet om det våldsamma sätt, hvarpå den i sig sjelf traktatsvidriga spritskattelagen af 1888 tillämpades mot svenske undersåtar. I en till Kongl. Maj:t stäld skrift, daterad den *20 september* 1888, anhöll Karlshamnsbolaget om svenska regeringens bistånd hos spanska regeringen, för att den hänsynslösa förödelsern måtte stälfjas. Har denna skrift någonsin blifvit för Kongl. Maj:t föredragen? Ett tvifvel att så skett är, äfven om det skulle kunna bevisas vara ogrundadt, mycket ursäktligt, ja — intill dess att antydda bevisning blifvit förebragt — är ett sådant tvifvel rent af oundvikligt. Af konstitutionsutskottets dechargebetänkande (memorial n:o 4) vid 1889 års riksdag inhemtas nemligen, att icke något protokoll i den spanska frågan, hållet under tiden mellan den *29 augusti* och den *3 november* 1888, varit till utskottet öfverlemnadt. Således har bolagets nyssnämnda skrift af *20 september*, som ju bort föranleda ögonblickliga åtgärder, om dessa skulle medfört något gagn, åtminstone icke blifvit för Kongl. Maj:t föredragen under den tid af mer än *en och en half månad*, som ligger mellan den *20 september* och den *3 november*. Och under denna tid fortgick obehindradt och fullbordades den oerhörda proceduren under fullständig likgiltighet å svenska regeringens sida. Se der ett exempel uppå, hvilka garantier grundlagens bestämmelser under nuvarande regime erbjuda för en klok, hederlig och fosterländsk behandling af regeringsärenden, som angå svenske medborgares intressen i främmande land!

Karlshamns bolag har emellertid, utan någon den minsta hjälp af

Sveriges regering och diplomati, fått spanska regeringens utslag uppå, att bolagets klagomål öfver tillämpningen af 1888 års lag vid konfiskationen och försäljningen af bolagets spritlager — således klagomålen öfver just de åtgärder, som år 1888 icke förmådde den svenska regeringen att röra en hand — voro välgrundade. Sedan nemligen bolaget anfört besvär öfver de spanska myndigheternas tillvägagående i hamnstaden Vigo, afgaf spanska statsrådet in pleno en af spanska regeringen bekräftad förklaring den 31 juli 1889, offentliggjord i *Gaceta de Madrid* för 14 september samma år, hvilken i hufvudsak godkänner bolagets besvär.

Det är med stöd af denna *Real Orden* som bolaget i en reklamationsskrift, daterad den 12 oktober 1889, begärde svenska regeringens bemedling för utbekommande af den *del* af bolagets förluster, som de af spanska regeringen sjelf erkända olagligheterna vid tillämpningen af 1888 års lag vållat.

När bolaget gjorde denna hemställan, hade Spanien genom *ett nytt traktatsbrott* lemnat i svenska regeringens händer ett makalöst vapen, som kunde med ofelbar verkan användas, nemligen den artikel i den nya spritskattelagen af 21 juni 1889, som från den s. k. konsumtionsskatten fritog största delen af den spanska sprittillverkningen.

Artikel 9 i den 1887 förlängda handelstraktaten af år 1883 mellan Sverige och Norge å ena samt Spanien å andra sidan säger:

»Varor af hvad slag som helst, som blifvit producerade i något af de fördragsslutande länderna och införas till det andra landet, *må icke underkastas högre accis- eller konsumtionsafgifter, än de som äro eller framdeles kunna vara pålagda dylika varor af inhemsk produktion.*»

I öppen strid med denna traktatsbestämmelse stadgades i den nya spritskattelagen af 1889:

Art. 1. Sprit och bränvin, som införes från utlandet och kolonierna, likasom den industrisprit, som tillverkas i Spanien och tilliggande öar, draga en särskild konsumtionsskatt af 25 pesetas per hektoliter, hvilket dess gradtal må vara.

Såsom industrisprit betraktas i den spanska tillverkningen all sprit, som härrör från andra ämnen eller blandningar, än vin och drufrester.

Art. 4. Sprit och bränvin, som produceras i Spanien och tilliggande öar uteslutande af vin och drufrester, *fritagas från den i art. 1 angifna särskilda skatt.*

Att denna artikel i den nya lagen innehöll en traktatsöfverträdelse, kunde så mycket mindre blifva föremål för någon tvist och behöfde så mycket mindre af svenska regeringen bevisas, som spanska regeringen sjelf, under debatterna i Cortes om lagen, *uttryckligen erkänt*, att art. 4

stod i strid med art. 9 i traktaten med Sverige och art. 15 i traktaten med Tyskland, samt att hon följaktligen icke skulle kunnat föreslå denna artikel, derest hon icke förut hade erhållit traktatmagternas löfte att icke protestera mot denna traktatsöfverträdelse. Af den officiella redogörelse för debatterna i Cortes, som jag framlagt för utskottet, inhemtas att då varande finansministern Gonzales yttrade, att man, när 1888 års lag stiftades, hade önskat att kunna främja den spanska drufsprittillverkningen genom att fritaga den från den konsumtionsskatt, som drabbade den importerade spriten, hvilket emellertid då förhindrades genom traktatsbestämmelserna, men att man sedermera genom underhandlingar med traktatmagterna erhållit dessas högtidliga och formliga löfte, att de icke skulle göra några reklamationer mot den nya lagens art. 4. Spanska regeringen hade således genomdrifvit en mot traktaten stridande lagbestämmelse under den origtiga uppgiften, att Sveriges regering lemnat sitt bifall till denna traktatsöfverträdelse.

Sådan var ställningen, då Karlshamnsbolaget, med åberopande af förutnämnda *Real Orden* af 31 juli 1889, i sin reklamationskrift af 12 oktober samma år, begärde svenska regeringens bemedling för utfående af den del af bolagets förluster, som vållats genom de numera af spanska regeringen sjelf erkända olagligheterna vid tillämpningen af 1888 års lag.

Hur begagnade sig nu svenska regeringen af den exceptionelt gynsamma situationen? Af det utskottet meddelade ministeriella protokollet för den 14 april 1890 inhemtar man, att svenska regeringen redan före mottagandet af bolagets reklamationskrift af 12 oktober 1889 hade låtit spanska regeringen förstå, att hon — med eller utan tysk medverkan — kunde göra hvad hon behagade med ett internationelt aftal med en sådan regering som den svenska och med svenske medborgares traktatsenliga rättigheter.

Sedan nemligen Karlshamnsbolaget i en skrifvelse af 27 juli 1889 till då varande ministern för utrikes ärendena friherre Åkerhielm hemställt, att han ville kraftigt bestrida tillämpningen mot bolaget af den genom den nya spritskattelagen stadgade konsumtionsskatten; att han i hvarje fall måtte, under åberopande af det genom den nya lagen åt spanske finansministern lemnade bemyndigandet att bilägga reklamationer härrörande af öfvergången från den gamla till den nya lagen, åt bolaget utverka restitution af skilnaden mellan den högre gamla och den nedsatta nya skatten, för hvad anginge bolagets i Spanien befintliga lager, för hvilka den högre skatten blifvit erlagd; samt att han i sammanhang härmed ville — med framhållande af att den i sak ännu

oafgjorda frågan om skadestånd för förlusterna i följd af traktatskränkningarna genom lagen af 26 juni 1888 numera genom ändringarna i spritskattelagstiftningen inträdt i ett nytt skede — åt bolaget utverka full godtgörelse för berörda förluster och öfriga, som föranledts af de spanska beskattningsåtgärderna, — så yttrade friherre Åkerhielm vid ärendets föredragning i ministeriel konselj den 26 augusti 1889, att, i följd af den s. k. skiljedomen, frågan om den 1888 införda och nu nedsatta s. k. konsumtionsskattens traktatsenlighet ej kunde åter upptagas; att ifrågasättandet af full godtgörelse åt bolaget skulle innebära upprifvandet af en »genom skiljedomen en gång för alla bilagd tvistefråga»; att den artikel i den nya lagen, som fritagit den spanska drufsprittillverkningen från konsumtionsskatten, visserligen infört »en faktisk olikhet i beskattningen med förbiseende af traktaten, utan att Kongl. Maj:ts regering blifvit hörd», och att den omständigheten »icke borde lemnas obemärkt eller förbigås med tystnad», men att likväl »icke något formligt inlägg» mot denna traktatskränkning borde göras, emedan det ej »ännu vore möjligt att fullt bestämdt bedöma dess betydelse»(!); hvaremot »det syntes som om det vore möjligt att till spanska regeringen göra framställning om ett vederlag åt bolaget, motsvarande skilnaden i skatten enligt den äldre och den senaste lagen för de lager, som bevisligen drabbats af den äldre skatten, men ej kunnat afyttras till den 1 juli, då den nya skattenedsättningen inträdde». Och beslöt Kongl. Maj:t, att i enlighet med dessa åsichter nya instruktioner skulle utfärdas för de förenade rikenas chargé d'affaires i Madrid. Emellertid uteblef sedermera hvarje framställning om restitution af skilnaden mellan den gamla och den nya skatten, »emedan det upplystes, att finansministern icke erhållit bemyndigande att göra en sådan återbetalning.»

Resultatet af denna diplomatiska ansträngning kunde således icke blifva något annat, än att spanska regeringen fick fullt tydligt besked om, att Sveriges utrikes angelägenheter år 1889 befunno sig i likadana händer som året förut, ja att hon, utan fara för någon protest eller för någon vädjan till andra magters stöd och medverkan, kunde, hur mycket hon behagade, öfverträda folkrättsliga aftal med Sverige och dervid åberopa svenska regeringens samtycke till traktatsöfverträdelsen, ehuru detta hvarken lemnats eller begärts.

Det kan därför ej heller väcka synnerlig förvåning, att spanske utrikesministern markis Vega de Armijo, i sitt den 8 november 1889 till chargé d'affaires Huitfeldt aflåtna svar på den svenska skrifvelsen, röjer ett öfvermod, som tydligen mera uppeggats än afväpnats af den

ytterliga undfallenheten å den andra partens sida. Herr ministern förklarade nemligen, att den nya lagen — icke afsett några förändringar i traktaten, och han uppgaf, att han före lagens utfärdande gång efter annan samtalat derom med Sveriges och Norges representant i Madrid, hvilken — sade han — ej haft ett ogillande ord att anföra. Helt kort och snäsigt afvisades hvarje tanke på något slags godgörelse till bolaget för förluster, orsakade af 1888 års lag under tiden från dess ikraftträdande till den nya lagen 1889. Detta den spanske utrikesministerns svar är dateradt mer än tre månader *efter* förutnämnda *Real Orden*, som erkänt befogenheten af bolagets besvär öfver de spanska myndigheternas tillvägagående vid tillämpningen af 1888 års lag!

När detta svar ingick, hade herr grefve Lewenhaupt tillträdtt chefskapet för utrikesdepartementet. »Jag ansåg mig», yttrar han till protokollet den 14 april 1890, »böra begära förklaring af de förenade rikenas representanter i Madrid vid tiden för utfärdandet af lagen den 21 juni 1889, nuvarande ministern i Washington Grip och t. f. chargé d'affaires grefve Cronhielm, och hafva både Grip och Cronhielm, den förre genom skrifvelse den 24 sistlidne november, den senare muntligt förklarat, att de aldrig haft något samtal med spanske utrikesministern om den i lagen införda skilnad mellan drufsprit och annan sprit.»

Samtidigt med spanske utrikesministerns svar på friherre Åkerhielms note inkom till utrikesdepartementet Karlshamnsbolagets förutnämnda reklamationssskrifvelse af 12 oktober 1889. Jag har visat, hurudan ställningen var i detta ögonblick, och jag går nu att besvara den fråga, jag här ofvan framställde: *hur begagnade sig svenska regeringen af den exceptionelt gynsamma situationen?*

Till en början en kort redogörelse för bolagets reklamations-skrift.

Det är bekant, att om sommaren 1888 svenska utrikesdepartementet, med åberopande af ett vilseledande telegram från ministern Grip^{*)}, hotade och narrade Karlshamnsbolaget att till efterskatt dekla-

*) Herr Grip fann lämpligt att telegrafera, att i händelse af uraktlåten anmälan spritförråden i sin helhet skulle konfiskeras till förmån för *angifvaren*. Det af herr ministern missuppfattade faktiska förhållandet är, att det af honom origtigt citerade reglementet sade att, sedan af den konfiskerade varan skatten guldits, *återstoden* skulle tillfalla *angifvaren*. Då nu skatten var så hög, att den under dåvarande prisförhållanden öfversteg spritens förtullade varuvärde, erbjöd stadgandet endast skenbart en fördel för *angifvaren*, och, ehuru nästan inga andra förråd än Karlshamnsbolagets anmäldes, afhördes icke några *angifvelser*.

rera sina spritlager, och att bolaget, som endast under vilkor af åtljydnad för detta förståndigande tillförsäkrades departementets bistånd, beqvämade sig till denna ödesdigra åtgärd och, trots den engelske förlagsgifvarens förbud, anmälde förråden, under protest mot skatten.

I följd häraf fick bolaget, såsom efterskatt för den vid lagens ikraftträdande redan importerade spriten, med sina lager, som spanska myndigheterna konfiskerade, gälda den i strid med traktaten påbjudna s. k. konsumtionsskatten af 75 pesetas pr hektoliter, eller sammanlagdt 3,737,947 pesetas 42 céntimos, medan den ofautliga tyska importen och den spanska tillverkningen gingo i det allra närmaste fria. Enligt en af lagens öfvergångsbestämmelser och tillhörande reglemente af samma dag, skulle den nya skatten, der den öfverstege 100,000 pesetas, få erläggas i 4 terminer (hvar tredje månad), i fall varan af fabrikanten eller importören deponerades som säkerhet. Denna säkerhet fick spanska statskassan i det ögonblick, då lagren togos i beslag; således borde ingen tvångsförsäljning ega rum före 30 september, 30 december o. s. v. Icke dess mindre skyndade man att bortauktionera lagren. Dervid fäste man intet afseende vid, att lagen utlofvade 5 % räntegodtgörelse vid förutbetalning; ej heller att de lokala skattetiläggen på vissa platser redan voro af bolaget erlagda. Vidare uttogos, utöfver den principala skatten å 75 pesetas, tilläggsafgifter, ehuru lagen sade att afdrag skulle ske; — på vissa orter uttogos 7, på andra 5%, på somliga både 7 och 5%, såsom »böter», till belopp af 252,329 pesetas. Och slutligen uppgingo »omkostnaderna» till 40,701 pesetas. Om jag tillägger, att man ej mätte, utan slumpvis uppskattade de spritmängder, som utbjödos, att man sålde bort sjelfva kärlen, som voro bolagets förtullade egendom, att man höll auktion ett par dagar efter auktionskungörelsen, att man på en gång kastade i marknaden dessa stora spritkvantiteter, och att man i *ett* sålde kvantiteter, som endast stora kapitalister kunde köpa, och detta samtidigt med att den obes kattade tyska spriten (42,000 fat mot det svenska bolagets 8,500 fat) och den likaledes obes kattade inhemska spriten nedtryckte prisen, så är myndigheternas förfarande i sina hufvuddrag karakteriseradt.

Inberäknadt efterskattens nyss angifna belopp, uppgingo det svenska bolagets förluster till 8,451,802 pesetas 28 céntimos.

Om bolagets reklamationskrift af 12 oktober 1889, hvilken ej afsåg de lidna förlusternas hela belopp, utan blott den del deraf, som uppkommit genom den olagliga tillämpningen af lagen, yttrar sig de Förenade rikenas chargé d'affaires i Madrid, numera ministern A. Huitfeldt,

hvilkens fullständiga och noggranna bekantskap med ärendet i alla dess detaljer är höjd öfver hvarje tvifvel, i en skrifvelse af 12 november 1889 till ministern för utrikes ärendena herr greve Lewenhaupt på följande sätt:

» — — — — —
 Herr L. O. Smith stödjer sitt yrkande om ersättning å Real Orden den 31 sistlidne juli, hvaruti *El Consejo de Estado en pleno* (statsrådet in pleno) påvisar, hurusom spanska myndigheterna olagligt förfarit vid bortslumpningen af bolagets spritlager, samt huru de enligt gällande lag borde tillvägagått. *Rättsgrunden, hvarå den nu ifrågasatta reklamationen stödjer sig, och hvarför redogöres i skriften, torde sålunda icke kunna bestridas af spanska regeringen, som sjelf gillat densamma.*

»I de skriften åtföljande tablåer (märkta 1—13) för hvarje plats, der lagren bortauktionerats, redogöres för, huru myndigheterna förfarit, och punktvis för hvilka förluster derigenom förorsakats bolaget och som därför reklameras med stöd af berörda Real Orden. Beräkningarna äro uppgjorda med största noggrannhet enligt bolagets här befintliga böcker, och komma berörda tablåer, vid insändandet härifrån till vederbörande spanska myndigheter, att åtföljas af autentiska verifikationer, såsom de officiella auktionsannonserna, de exekutiva myndigheternas redogörelser för auktionerna, tullqvitton m. m., hvilka verifikationshandlingar, som fortfarande kompletteras här, icke torde behöfva insändas till kongl. departementet. Med framläggandet af detta bevismedel vinnes, att de spanska myndigheterna icke uppehålla målets afgörande genom att införskaffa dem.

»Tablåerna 14 och 15 innehålla en resumé öfver de belopp, som reklameras, och utgör slutsumman 4,014,623,94 pesetas. Densamma är rätt betydlig, men då spanska regeringen afslagit vår hemställan att i godo öfverenskomma med bolaget om en billig godtgörelse, torde icke befogad anmärkning kunna göras mot, att den 'moderation' saknas, som ställdes i utsigt genom hans excellens herr friherre Åkerhielms note n:o 26 den 26 sistlidne augusti. Ställningen är nu en ganska annan, och reklamationen baseras på spansk lag.»

Sedan chargé d'affaires Huitfeldt vidare erinrat, att, om skilnaden mellan värderingsbeloppet och försäljningsbeloppet — hufvudposten — blifvit så stor, de spanska myndigheterna sjelfva dertill äro skuld, emedan de förfarit utan tauke på annat än att först åtkomma böterna och auktionssportlerna och sedan utfå, hvad som fordrades för att betäcka skatten, fortsätter han sålunda:

»Af tablåerna, som innehålla många rätt betecknande upplysningar

angående myndigheternas tillvägagående, inhemtas sålunda, att på flere ställen auktionerna egt rum redan 2 à 3 dagar efter utlysningen, och att lagren utbjudits i ett enda parti, oaktadt bolaget anhöll, att de måtte utbjudas i mindre partier. Endast bankirhus och de största affärsfirmor kunna köpa partier på $\frac{1}{2}$ à 1 million. I Huelva, hvarest spriten såldes i mindre partier, öfversteg försäljningsbeloppet betydligt värderingsbeloppet.

»Beräkningarna öfver de lidna förluster, för hvilka ersättning reklameras med stöd af ofvan omnämnda Real Orden, synas mig från juridisk ståndpunkt befogade. Endast ett par anmärkningar skulle med något skäl kunna framställas från spansk sida. Reglementet till spanska spritlagen af den 26 juni 1888 säger nemligen i sina transitoriska bestämmelser, att lagren — 'en poder de fabricantes, cosecheros y especuladores' (i tillverkares, vinodlares och spekulanters vård) — skulle utgöra säkerhet för skatten, derest denna öfverskrider 100,000 pesetas. Frågan är alltså: skola lagren å de olika platserna räknas särskildt, eller skall bolaget anses såsom en och samma fabrikant med olika filialer? Lagtexten afgör icke frågan; tolkas den på det för bolaget ofördelaktigaste sättet, uppstår en minskning i det reklamerade ersättningsbeloppet af ungefär 350,000 pesetas. Den andra anmärkningen är, att bolaget af det begärda ersättningsbeloppet för de spritförråd, som icke upptogos vid värderingen, skall återbära skatten, som icke uttogs af myndigheterna och som spanska statskassan gått miste om på grund af myndigheternas egen skuld.

Befogade invändningar kunna göras mot att bolaget skall ersätta denna skatt, synnerligen nu då skatten gått ned från 75 pesetas till 25. Något skäl för att bolaget från början afstår från dessa två sista beräkningarna synes icke förefinnas. Vidare torde få erinras, att ersättning för ränteförlust som regel icke lemnas af stater vid dylika reklamationer*.)»

I ett senare bref af 23 november 1889 föreslår chargé d'affaires Huitfeldt, att den af professor Louis Renault författade reklamations-skriften utan något ogillande förbehåll rekommenderas hos spanska regeringen. Den innehåller — yttrar han — en både i juridiskt och sakligt afseende så fullständig utredning af Real Orden den 31 sistlidne juli, att den ovilkorligen bör tillhandahållas vederbörande, som skola

*) I enlighet med herr Huitfeldts råd nedsatte bolaget sedermera reklamationsbeloppet från 4,014,643 pesetas 94 céntimos till 3,773,167 pesetas 19 céntimos, eller med 241,476 pesetas 75 céntimos, af skäl som anföras i skrifvelse från herr Huitfeldt till grefve Lewenhaupt den 21 januari 1890.

fatta beslut i frågan; och dermed blefve det äfven obehöfligt att afgifva någon annan mémoire i ämnet, då en sådan för öfrigt ej skulle kunna tillägga någon ytterligare upplysning.

Af det anförda torde framgå, att bolagets på spanska regeringens beslut (*Real Orden*) stödda reklamationskrift borde kunna från svenska regeringen, om den eljest hade någon känsla för sin pligt, påräkna det kraftigaste understöd, som hon sjelf eller, derest så skulle behövas, med anlitan af andra magters bona officia kunde åstadkomma.

Hon hade dervid att ytterligare stödja sig på den s. k. skiljedom, hvilkens lydelse i Sverige hemlighållits, för att den skulle kunna åberopas mot Sveriges rätt; och hon hade, om intet annat verkade, i sin hand ett ofelbart hjälpmedel, nemligen protest mot den genom spritskattelagen af 1889 föröfvade nya traktatskränkning.

Här funnos medel nog, derest man det ville, att bringa äfven en starkare magts regering under den europeiska opinionens moraliska interdikt. Ingen regering skulle i ett dylikt fall länge kunna trotsa den osynliga magten af en allmän mening.

Ja, det fans också andra medel än de redan antydda. Chargé d'affaires Huitfeldt, som i skrifvelse den 23 november 1889 till grefve Lewenhaupt uttalade sin öfvertygelse, att den genom spritskattelagen af 21 juni 1889 begångna nya traktatskränkningen kunde användas såsom medel att tvinga Spanien till eftergift i afseende på Karlshamnsbolagets reklamation, mot det att Sverige fränsade sig rätt att protestera mot nämnda lag, hade också föreslagit, att yttrande måtte infor dras från Kongl. Maj:ts minister i Berlin, huru vida icke Tysklands regering kunde förmås att förklara för spanska regeringen, att Tyskland hade ett synnerligt intresse af att en öfverenskommelse i spritfrågan (mellan Spanien och Sverige) komme till stånd, emedan en protest från Sveriges sida skulle kunna försätta Tyskland i nödvändigheten att äfven protestera för bevarande af sina undersåtars rätt.

Det sätt, hvarpå denna anvisning upptogs, är synnerligen karakteristiskt för utrikesdepartementets sätt att behandla hela det ifrågavarande ärendet.

Att Tyskland före framläggandet af 1889 års lag »högtidligen och formligen» lofvat att ej protestera mot lagens drufspritartikel, är nog icke tvifvel underkastadt. Hvarför det skedde, kan man ju ej veta, men det antagandet torde ej vara allt för vågadt, att det icke skedde utan löfte om någon återtjenst, och att det var för denna återtjensts skull, som kejsardömets regering bortskänkte de tyska spritexportörernas rätt till likställighet med de spanske vinspritfabrikanterna. Om nu Sveriges regering, i stället för att utan löfte om någon återtjenst uppoffra sven-

ske medborgares traktatsenliga rätt, hade nödgat Spanien att ej affordra Sveriges spritexportörer den konsumtionsskatt, som var uppenbart och erkänt traktatsvidrig från det ögonblick, då de spanske drufsprit-tillverkarne befriades från samma skatt, så är det gifvet, att de tyske sprit-exportörerna, som i alla fall haft och hafva svårt att reda sig i konkurrensen mot den svenske medtäflaren, skulle hafva blifvit rent af uteslagna från den spanska marknaden. Man har giltiga skäl att antaga, det de ej med tystnad skulle hafva fördragit ett sådant sakernas tillstånd, deri de blifvit försatta genom eftergifvandet af en genom traktat dem tillförsäkrad rätt, och att deras missnöje ej kunnat lemnas obekadt af den kejsrerliga regeringen. Under sådana omständigheter gick chargé d'affaires Huitfeldts råd tydligtvis derpå ut, att den kejsrerliga regeringen borde förmås att *i sitt eget välförstådda intresse* hos spanska regeringen understödja den svenska reklamationen och påskynda en efter omständigheterna antaglig uppgörelse. Det är också tydligt, att man för att vinna ändamålet borde till Berlin meddela, att protest från svensk sida vore oryggligt beslutet och nära förestående, derest ej tillmötesgående från spansk sida vore att motse.

Men det är ej mindre tydligt, att de svenske vederbörande *icke ville* förstå denna enkla sak. »Eders Kongl. Maj:ts minister i Berlin», yttrar ministern för utrikesärendena till protokollet den 14 april 1890, »hvars yttrande af mig blifvit inhemtadt, har emellertid i skrifvelse den 13 december förklarat, att han för sin del icke anser, att Tyskland öfver hufvud vore benäget att i den spanska spritfrågan göra Sverige någon väntjenst, och att en framställning härom med säkerhet skulle möta ett afslag.»

Af detta yttrande framgår, att man icke allenast icke gjorde något meddelande till tyska regeringen, att man ämnade protestera, utan icke ens någon framställning alls, samt att svensk-norske ministern i Berlin lyckades till den grad taga sak på bak, att han i sitt svar talar om en ifrågasatt »väntjenst» från Tysklands sida i en sak, der Tysklands regering borde förmås att för sin egen skull understödja Sveriges reklamation. Grefve Lewenhaupts förfrågan till ministern Lagerheim och dennes svar bilda tillsammans ett föga tilltalande tankeutbyte, som ej lär verksamt bidra till att beslöja svenska regeringens brist på vilja att häfda Sveriges rätt.

Slutet af regeringens skenbara verksamhet i saken är begynnelsen värdigt.

I ministerielt statsråd den 14 april 1890 fastställdes lydelsen af tvenne skrivelser — den ena sedermera ändrad vid ministeriel föredrag-

ning den 28 i samma månad — som chargé d'affaires Huitfeldt fick uppdrag att framlemna till spanske utrikesministern.

I den ena, som skall föreställa en rekommendation för Karlshamnsholagets reklamationskrift, anhålles, under vädjan till »spanska regeringens välbekanta rätts- och billighetskänsla», att nämnda skrift måtte underkastas välvillig granskning, samt uttalas den öfvertygelse, att granskningen skall ådagalägga, att reklamationen är grundad på de principer, spanska regeringen genom den i Gaceta de Madrid för 14 september 1889 offentliggjorda Real Orden erkänt såsom rigtiga.

I den andra skrifvelsen, angående den spanska lagen af 21 juni 1889, anmärkes, under åberopande af traktatens art. 9 och lagens art. 4, att stridigheten mellan lagen och traktaten är uppenbar, samt erinras, att finansministern Gonzales i regeringens namn förklarar inför Cortes, att »man just af detta skäl måst underhandla med *Tyskland*, att han erhållit visshet om att *Tyskland* skulle afstå ifrån att, på grund af 15 art. i sin traktat, göra invändning mot lagens tillämpning, att tack vare *detta* löfte*) han nu kunde föreslå en lag, som hans företrädare, bunden af traktaterna ända till 1892, icke kunnat åstadkomma året förut, samt att kamraren utan farhåga för invändningar från *de främmande magterna* kunde antaga lagen».

Härefter kommer följande otroliga utlåtelse, åt hvilken en särskild plats torde vara beredd i historien om handhafvandet af Sveriges utrikes angelägenheter:

»Det är sant, att det framgår af denna förklaring, att hans excellens herr Gonzales trodde, att alla traktatmagterna hade gifvit sitt samtycke till den modifikation, som lagen komme att medföra vid tillämpningen af traktaterna, men Konungens regerings samtycke har hvarken gifvits eller begärts.»

Således, när en spansk minister, »talande i sin regerings namn», inför sitt lands representation uppgifver, att Sveriges regering gifvit sitt samtycke till en öfverträdelse af den med svenska Riksdagens samtycke slutna handelstraktaten, då har »Konungens regering» ingenting angelägnare än att åt honom och den regering, i hvilkens namn han talade, formulera en ursäkt: han »trodde», att han talade sanning!

Jag kan ej uttänka mer än *en* förklaring af finansministern Gonzales origtiga uppgift och af den välvilliga ursäkt, som svenska regeringen ödmjukt gör på hans vägnar, nemligen att det ofta hörda, i synnerhet i Madrid temligen allmänt yttrade påståendet är sant, att *Tyskland* lofvat på Sveriges vägnar.

*) *Tysklands* löfte.

Slutligen låter svenska regeringen »sig angeläget vara» att dels »upprepa», hurusom friherre Åkerhielm, på samma gång som han i deschen af 26 augusti 1889 påpekade stridigheten mellan vår traktat och den spanska lagen af 1889, förklarade sig icke för tillfället vilja begagna sig af denna »regelbundenhet», dels förklara att, då man ännu icke vet huru vida traktatsöfverträdelsen »kommer att skada våra intressen», Konungens regering icke heller nu är böjd att åberopa den rätt, som traktaten i detta hänseende tillförsäkrar oss, »så länge omsorgen om våra intressen ej tvingar oss att göra det».

Man skulle väl kunna förklara, om en regering som den spanska tillgrepe den advokatyren, att en uppenbar traktatsöfverträdelse är lofflig, derest ej medkontrahenten bevisar att den länder honom till skada — hvilket att uppenbarligen förutsätter den omöjliga bevisningen om *huru mycket* skadan minst går upp till. Deremot torde det vara någonting hittills ohördt i de internationella relationernas annaler, att den regering, mot hvars land traktatsöfverträdelsen är rigtad, gör till sin angelägnaste omsorg att utfinna en dylik advokaty.

Beträffande skadans verklighet har jag redan erinrat, att om svenska regeringen med anledning af lagens 4 artikel, som fritager största delen af den spanska sprittillverkningen från konsumtionsskatt, hade med stöd af traktatens oförtydbara löfte framtungit samma förmån för den svenska spritimporten, denna ofelbarligen skulle hafva blifvit alldeles befriad från den tyska konkurrensen. Det är vidare alldeles tydligt, att den då äfvenledes skulle hafva fått en gynsamare ställning i täflan med den spanska tillverkningen. Jag vill tillägga, att cortesförhandlingarna 1889 utvisa — hvad för öfrigt är sjelfklart — att spanska regeringen ej hyste något tvifvel om, att det var på den utländska importens bekostnad som den inhemska vinsprittillverkningen skulle, genom den traktatsvidriga skattefriheten, höjas. Och slutligen borde svenska regeringen på den tid, som förflutit sedan midten af år 1889, hafva hunnit förskaffa sig upplysningar om den högst betydliga minskningen i Spaniens behof af utländsk sprit.

Af denna saks förlopp inhemtas, att Kongl. Maj:t tillmäter sig magt och myndighet att efterskänka landets rätt, sådan den finnes försäkrad i fördrag, som med motsvarande uppoffringar från svensk sida slutits med främmande magter, fördrag som endast med Riksdagens bifall kunnat erhålla gällande kraft. Deraf framgår också, att de nuvarande grundlagsbestämda formerna för behandlingen af ärenden rörande förhållandet till främmande magter icke erbjuda någon garanti för en förständig och fosterländsk skötsel af dessa angelägenheter».

Herrar *Unger* och *Johnsson* hafva begärt få antecknadt, den förre, att han inom utskottet icke deltagit i bedömande af lagligheten af de af utskottet enligt § 107 regeringsformen anmälda regeringsåtgärder, den senare, att han icke deltagit i behandlingen af ofvanberörda under 3:o i utskottets memorial anmärkta ärende.

Vidare har här skolat antecknas, att herr *Carlborg* icke deltagit i dechargefrågans slutliga behandling inom utskottet.

Herrar *Alin*, *Gilljam*, *Lindahl*, *von Post*, *Gustaf Berg*, *Kajerdt* och *Helander* hafva begärt få antecknadt, att de ansett att utskottet, med den i 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen utskottet tillerkända rätt, bort besluta, att det till utskottets protokoll afgifna yttrande af herr *Hedin*, hvori han motiverar sin särskildt anmälda reservation, rörande det ärende, som afhandlas i de af utskottet infortrade ministeriella protokoll, icke skulle få åtfölja utskottets betänkande.
